

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közölletnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Az áldozócsötörtöki felhő.

Ott az olajfák hegyén (Csel. 1. 12.) s e hegynek azon részén, mely Bethániának mondatik (Luk. 24. 50.) ért véget a Megváltó földi pályája.

A feltört sírbolt körül lefolyt eseményeket 40 napi időszak választja el a megdicsőülés napjától s ez idő alatt még a földé a Feltámadott!

A nagy átváltozás ugyan, melyet Pál apostol a korinthusiakhoz írott 1-ső levele 15-ik fejezetében tanít, reá nézve megtörtént immár . . . de azért feltámadása után is még egy ideig tanítványai körében marad s azokat oktatóván, nekik több ízben megjelenik.

De végre is elérkezett az óra, hogy az Atya megdicsőítse őt azzal a dicsőséggel, mely neki dicsősége volt az Atyánál, minekelőtte e világ lenne. (Ján. 17. 5.) Itt e földön a reá bizott dolgot elvégezte . . . s az isteni örök végzésnek megfelelőleg, vissza kellett térnie oda, honnan alászállott, hogy légyen a mi világosságunk, üdvösségünk és váltságunk.

Azért még egyszer felkeresi tanítványait; megáll még egyszer közöttök (Luk. 24. 36.) s szeliden megnyugtatóván őket „*kivivé azokat Bethániáig és felemelvén az ő kezeit, megáldá őket. És lőn, mikor áldaná őket, ő tőlök elszakadván, oda felvitetik vala mennybe.*“ (Luk. 24. 50—51.) S mint ugyancsak ettől a szentírótól olvassuk (Csel. 1. 9.) „*felhő fogá be a Jézust s elszakasztá őtet az ő szemeik elől.*“

Ez rövid története az első Áldozócsötörtöknek . . . s mintha hallanók a szózatot: „mit állatok . . . !?“ Felfele a szemmel! Égfele a szívvvel! Az a Jézus, a ki oda felviteték mennybe, azt akarta, azért könyörgött, hogy a hol ő van, mi is ott legyünk vele s lássuk az ő dicsőségét (Ján. 17. 24.) „*ugy, mint az Atyának egyetlenegy Szülöttének dicsőségét, ki teljes vala kegyelemmel és igazsággal.*“ (Ján. 1. 14.)

Ámde az a felhő, mely a Jézust befogá és a tanítványok szemei elől elszakasztá, ma is ott lebeg a világ szemei előtt! Homály választja el a mélységet a magasságtól s hitünk galambjai, — óh hányszor hullanak vissza szárnyaszegetten a magasból, ha néha napján talán sikerült is ama Krisztust befogó felhőig felemelkedniök!

Nem látjuk a Krisztust s az Atya egyetlenegy Szülöttének dicsőségét . . . s mert egyedül ő amaz „*igaz világosság, ki megvilágosít minden e világra született embert*“ (Ján. 1. 9.) nincs miért csodálkoznunk, ha az a felhő oly sokszor megüli az igazság csillagát is.

Sajátságos! A világ művelődésének fundamentumában a legbecsesebb s legszilárdabb szegeletkö az igazság, — a minek bizonyossága az is, hogy ha a népek kultur-történetében lapozgatunk, műveltségre csak ott találunk, hol az isteneszmében immár ez a fogalom is helyet talált. És mégis ez ellen küzd az ember évezredek óta legszívósabban! A hazugság a mi legrégibb ellenségünk! Ez az igazsággal ellentétes hatalom okoz legtöbb bajt; ez szakgat ki lelkünkől legtöbb sohajt; ez ássa meg legkönnyebben sirját a boldogságnak! De ha majd egyszer szétfoszlik az a felhő igazán, mely a Jézust befogá és a tanítványok szemei elől elszakasztá . . . akkor majd kigyulad felettünk az *igazság csillaga!* Mig ez meg nem történik, — addig ama felhő mögött rejtve marad az *igaz műveltség csillaga* is!

Mi az az *igaz műveltség*? Ne gondoljátok, hogy valami olyan, mi a születéssel, társadalmi ranggal, vagyonnal, kiváltságokkal áll összefüggésben. Nem! Minél magasabb fokra hágunk az igaz műveltség lépcsőjén, annál inkább eltörpülnek előttünk ezek a csupán porban csuszkálók előtt becses semmiségek. Érteni hivatásodat s midőn ennek élsz, az emberiség szellemi és erkölcsi előbbvitelére, nyomora megszüntetésére szentelni minden erőt; tudni azt, hogy semmit sem tudsz s hinni abban, ki minden tudásnak és idvességnek egyedüli forrása; s keresni, s meg is találni az áldozócsőtörtőki felhőn túl a te Idvezítődöt . . . ez az *igaz műveltség*, — melyet ma e földön nemigen találunk! Ez is ott lappang hát ama felhő árnyékában s onnan várjuk felkelni a *szeretet* csillagát is.

Szeretném megkérdezni tőled kedves olvasó, ha vajjon érzesz-e magadban olykor-olykor vágyat, hogy a viszonyok megváltozzanak körülötted? Ha nem, ugy, — mint Rousseau mondja, — ez már jele annak, hogy boldog vagy. Van pénzed, rangod, tekintélyed, eszed, mely koldulni máshoz nem jár; előtted sokan meghajolnak . . . a szerető szivekben sem érzesz hiányt stb. stb. Hát ez mind szép, mind jó . . . de nem elég arra, hogy ember légy! Szeretned is kell! Szeretned magadat, a világot, az Istent, ki maga is csupa szeretet s azt a Krisztust, ki csupa szeretetből meghalt érett!

De ma ennek a szeretetnek a csillagát is hiába keressük még!

Ott lebeg a felhő, mely a Jézust a tanítványok szemei elől elszakasztá!

Az igazság ugyan mindig Jézus után, — fel a magasba tekint; de sokszor a napfénybe tekintve megvakul. A műveltség legtöbbször földi bálványoknak udvarol; és a szeretet . . . ? Keresd lámpással, mint egykor Diogenes az embert . . . meglátod, hogy ez is elveszett a földről a paradicsommal!

Bizony felhő fogá be egykor a Jézust az Olajfák hegyén! És az a felhő ma is ott borong felettünk! De ő a felhőkön túl bement a mennyei szentekszentébe. És akarata az, hogy a hol van, egykor mi is ott legyünk ő vele. Az a felhő István vértanu szemei előtt megszakadt . . . Imádkozzunk, hogy így legyen reánk nézve is. Krisztusban és Krisztus által keressük elveszett kincsünket!

olyanok t. i. kik nemcsak nagy tudásokkal, hanem lángelméjökkel, karakterükkel és a nemzeti, vagy általános emberiségi közdolgok, eszményi magas célok iránt való szent lelkesedéssel vezetni, hatni, alkotni képesek volnának.

Hát hiszen, ha ez igaz; akkor szerencsétlen ez az időszak és semmi sem bizonyítaná ennek a nemzedéknek és kornak silányságát inkább, mint ez az ügyvált, pessimistikusan odavetett és netalán elfogadott igazság.

De én ezt nem fogadom el, nem hiszem és nem akarom igazságnak tekinteni, legfeljebb annyit mondok, hogy a hosszas béke, az anyagiaknak felettébb való uralomra jutása lefoglalta s részben elernyesztette a kohó, t. i. a nagyobb küzdelem lángjában nem jutható igazándi jellem hatalmas vonásait.

Nem volna célja a további munkának, a gyökeres alkotásnak, ha csupa hétköznapi emberek kerülnének felszínre és ha nem biztatna a remény, hogy a nagyobb küzdelemhez, az egészséges kibontakozáshoz ugy nemzeti, mint egyházi téren megtermi az idő a maga nagy emberét, a kimagasló vezért.

Ez a remény biztat és erőt ad mindnyájunknak a további munkához s bármennyire hangoljon is le sokszor a mi mostani nyomoruságunk és hanyatlásunk: nem adjuk fel a harcot s biztos léptekkel indulunk célunk felé.

Törvénytervezetünk nem elégítheti ugyan ki minden várakozásunkat s talán sok benne a hétköznapi-ságra valló ismertető jel; de mégis felcsillan benne a haladási törekvés biztató sugaracska, mely záloga egy jobb jövő beköszöntésének.

E törvénytervezet keretében azonban két dolgot egészen másképpen, egészségesebb és célszerűbb alapokon kell megszervezni.

Egyik a vallástanításnak hatályosabbá tétele; másik az iskolák igazgatásának, belső szellemi irányításának törvényes és a viszonyokhoz mért célszerű megállapítása.

Jól tudom, hogy ugy az egyik, mint a másik irányban a megalkotandó szervezet fog részletesen intézkedni, szabályozni, de feltétlenül szükséges, hogy maga a törvény rendelkezéssel állapítson meg a részletekből is annyit, a mennyit csak megtűri a törvény természet.

Nem tartom ugyanis elégnek, ha a törvény azt mondja, hogy: „az iskolai vallásoktatásról a lelkész intézkedik, . . . hanem a 86. §. B.) b) pontja után betoldanám új pontnak: „Minden felekezetünkhöz tartozó népiskolában az illető osztály tanítója tanítja a vallást. Az állami, vagy más jellegű, valamint az ismétlődő iskolákban, a vallásunkhoz tartozó növendékeket, 1000 lelket s ezen alól számláló egyházakban, a helybeli lelkész köteles vallásoktatásban részesíteni.

A vallásoktatást teljesítő lelkész megfelelő díjazásáról egyh. tanács saját pénztárából, vagy segély igénybevételevel minden esetben gondoskodni tartozik.

Kimondanám ezt így határozottan, hogy jövőre nézve utját vágjam e kérdés felett minden vitának s ne történjék szórványosan sem valami félreértés a teendőkre nézve, hanem lássa mindenki, hogy a törvény még külső rendelkezéssel is megszabja a vallástanítás terén a hivatottak köteleseit.

Mert volt ám rá eset a múltban, hogy tanító is, lelkész is ki akarta magát vonni a vallástanítás kötelezettsége alól.

Fentebbi módosítással toldandó meg a 480. §. is. 471. §. b) ponthoz ez jönne: . . . s még ez

Törvénytervezetünk.

V.

(Vallástanítás—iskolaszervezet.)

Azt hangoztatják újabb időben, hogy ennek a korszaknak nincsenek kimagasló, hatalmas vezérei,

esetben is köteles a jövedelem $\frac{1}{3}$ -ad részét a kántori állás javadalmazására visszatartani.

Ugyanezen §. C) pont második bekezdéshez ezen szók után: . . . „s az ez iránt“ . . . ez jönne: „való intézkedés jogát, a vallástanítás feletti felügyelet kizárólagos és független gyakorlását, vizsgák rendes megtartását, az illetékes egyházi hatóság részére szerződésileg is kikötni.“

Ne történjék többé olyan sérelmes dolog, hogy vallástani vizsgán, a más felekezethez tartozó gondnoksági elnök elnökölt, vagy olyan, hogy az egyházi hatóság többszörös sürgetésre sem kaphatott időt a vallástani vizsga megtartására.

484. §. után új lenne ez;

§. „Képesített tanítókra nézve, kik kizárólag énekvezérei vagy énekvezérséggel egybekötött vallás tanítói állást óhajtanak elfogadni, a népiskolai egyetemes szervezet külön intézkedést is fog tartalmazni, a mennyiben az ily tanítók a vallástani tárgyakban, egyházi ének és zenében teljesen jártas és képzett egyének közül jelölhetőek ki.“

Szem előtt tartom itt különösen azt, hogy hovatovább nagyobb számmal lesznek azok az egyházak, hol külön vallástani állások szervezetnek s ez állásokat oly fontosnak tartom, hogy azokat csak minden tekintetben arra való, kiváló emberek (a maguk szakmájában) tölthetnek be. És mert így gondolkozom, még attól sem riadnék vissza, ha a változott viszonyok ezt parancsoló szükségnek mutatnák, hogy az ilyen tanítók az oda tartozó tárgyakból külön vizsgálatnak vettetének alá.

Nagy szó az, mit most a vallástanítás benső megnyilatkozására nézve kimondunk, éppen azért ne kicsinyeljük a részletes intézkedések megszívlelését. Midőn a vallásos életnek, a református közérületnek ápolásáról s erősítéséről van szó; midőn e tekintetben egy új, talán egyetemében melegebb szívű s határozottabb jellegű nemzedék nevelését tűzzük ki célul: akkor egészen új alapokra fektetve s új módszerrel felfegyverkezve kell vallástanításunk iskolai kezeléséről gondoskodni.

Bár ne lenne csak frázis minden óhajtatásunk!

Az iskolaigazgatást, illetve az iskolának önállóbbá tételét tartom a másik fontos feladatnak.

Eljő az idő és az most vagy, hogy elvégre népoktatásunk egységes vezetés alá kerüljön, az iskolák belső életét valódi református szellem hassa át, hogy működők és vezetők teljesen megértsek egymást a nagy cél érdekében.

A szakerőknek érvényesülni kell az iskola vezetésében, a nevelés és oktatás irányításában szükséges azok részére önállóbb működési tért biztosítani.

Ezt pedig úgy értjük el, ha református iskoláink részére egy teljesen egységes *népiskolai szervezet* alkottatik.

Nem is kívánok e tekintetben szószaporító részletekre kiterjeszkedni, mert hiszen a jó és a kor követelményeinek megfelelő szervezet mindent magában foglalhat.

Az 516. §. után tehát ezt adnám új §§-oknak:

§. „Az oktatás, iskolai rendtartás, szolgálati viszony megállapítása egységes alpra helyeztetik s éppen azért a konvent megalkotja az egységes népiskolai szervezetet, tantervet, rendtartási és fegyelmi szabályokat.

Az így megalkotott szervezet és szabályok a magyarországi összes ev. ref. népiskolákra kötelező erővel bírnak.“

§. „Minden iskolánál, hol 3 és ennél több tanító működik, az igazgatótanítóság életbe lép; ennek ügyköre teendőit különösen az iskolai tanítás irányítása és az iskolai rendtartás pontos keresztülvitele körül, a megalkotandó népiskolai szervezet állapítja meg.“

Ime, ezekben van kifejezve mindaz, mit a népiskolai élet fejlődésére nézve ma szükségesnek, sőt éppen elengedhetlennek tartunk.

Mint az egyház egyeteméhez tartozó, de a kor kívánalmaihoz képest kifejtett intézmény áll előttünk az iskola, s várja az új rendet, az egészséges és hozzáillő szervezetet, mely őt tökéletesen versenyképes tegye a kiszabott munkatéren.

Most csak attól függ minden, hogy az a szervezet kedvező jegyben születik-e meg? Teljesen felemelkedett szellemben, az okos szabadságot és a fejlődést megbecsülve jön-e a világra, vagy pedig nem merve lerázni magáról a régi megszokott modort, ismét leköti, szabadabb mozgásában meggátolja az iskolai életnek kívánt irányban való erős fejlődését?

A református egyháznak éppen abban határozódik nagy életképessége, hogy a változott viszonyok és a kor követelményeihez képest mindenkor megtalálta és megtalálja a megoldási módot, mely által önmagát akár belső életében; akár külső intézményeiben újból reformálja.

Most is megtalálta már, csak az alkalmazástól húzódozik, pedig a késedelem veszteséget hoz reánk és kemény próbára teszi ellenálló képességünket.

Az örüllök, a vezetők bölcsesége és igaz, hámításatlan szabadelvűsége dönti el most igen sok időre sorsunkat.

Sinka Lajos.

A socialisták és a ref. lelkeszi kar.

Nem véletlenül és ötletszerűleg állítom e két fontos társadalmi tényezőt itt egymással szembe; egy különös eset adta meg nekem erre az alkalmat.

Az újonnan szervezett social-demokrata pártnak, melynek községünkben több száz tagja van, a napokban egy küldöttsége jelent meg nálam, s arra kértek, hogy május 1-én, a reggeli istentiszteletre egy félórával későbbben harangoztassak; mert ők, családjaikkal együtt, e napon mind templomba szeretnének jönni, s nem akarnak *addig* a községben körmenetet tartani, *mig előbb* az Isten házában meg nem jelentek. „Ugyis sok rágalommal illetnek némelyek bennünket — mondá szónokuk — s meg akarjuk mutatni, hogy mi hitünket, egyházunkat szerető, békés polgárok vagyunk mindnyájan. De meg ez a nap különben is emlékezetes lesz egy életünk életében! A szesz italok kimérését beszüntettük s a kártyázás is nálunk ezentul tiltva lesz.“

Felesleges lenne még csak mondani is, hogy örömmel teljesítettem kérelmüket. Megtartottuk az istentiszteletet, a melyen ugyan nemcsak a socialisták vettek részt testületileg, de a bel és külső előljárásnak több tagja és számos más hallgatók.

Az emberi rosszakarat ugyan, mely saját sötét szemüvegén át néz mindent, erre azt is mondhatja, hogy ime, itt egy ref. lelkeszi, a ki egyenesen alkalmat ad arra nézve, hogy a socialisták most már ezután extra követelésekkel lépjenek fel velünk szemben. Hová vezet majd ez?

Dehát nézzünk csak nyíltan szemébe az emel-

hető vádakkal és számoljunk le a rémlátománnyal is. Annnyival inkább meg kell ezt leplezetlenül és őszintén tennünk, mert — sajna! — nálunk a socialismus híreben állás még mindig valami veszedelmesen gyanus szokott lenni. Hiszen maga az új törvénytervezet is egyik főkötelességévé akarja a lelkészi karnak tenni a socialista tanok elleni védekezést.

Azt hiszem, hogy nincsen semmi kétség ma már az iránt, hogy a socialismus a XX. század elején egy olyan eminens társadalmi kérdés, a melylyel az egyháznak is számolni kell. Vagy így, vagy amúgy. Ha eléggé tapintatlanul ellenség gyanánt lépünk fel annak követőivel szemben, akkor készülünk el arra is, hogy veszedelmes ellenféllel találkozzunk össze. És ha összeütközésre kerül a dolog, a vesztes fél csakis az egyház lehetne ekkor. Intő például szolgálhat itt ama tulbuzgó budapesti róm. kath. káplán esete is, a ki — éppen a napokban — a koporsóra kitett vörös színű szalag felett felháborodva, botránkozásának nyíltan kifejezést adott. A minek aztán eredménye az lett, hogy több ezer fővárosi iparos határozatilag kimondta azt, hogy ezentul keresztelés, esketés és temetéseknel a papi szolgálatot nem veszik igénybe. Ime, itt egy megfontolatlan eljárásnak szomorú eredménye, a melynek következményeit a mi egyházunknak lelkészei is megérezhetik. A polgári házasság életbeléptetése és a felekezetenkívülségnek törvénynyé emelése folytán különben is ma már szabad a vásár.

Magyar ref. egyházunk öreinek tehát mindég részen kell most már lenniök, hogy az áramlattal szemben soha el ne veszítsék a magok józan belátását. Nekünk különben is a socialistákban nem olyan fenevadakat kell tekintenünk, a kiket mindenképpen üldözni és minden eszközökkel pusztítani kell, hanem néznünk kell a socialisumban azt a gyakorlati irányu *új-rendet*, a melyet nekünk helyes irányba terelni és okszerűen vezetni kell. Egyet különben sem szabad kihagynunk a számításból. Ma már a legelfogulatlanabb s legkiválóbb írók hirdetik azt, hogy a jövő a socializmusé!

A külföldi protestáns egyházakban már régen belátták ezt s egészen tisztában vannak azzal is, hogy abból a küzdelemből, a mit a socialismus a fennálló társadalmi rend némely kinövésének megváltoztatása érdekében tesz, a lelkészi karnak is ki kell venni a maga részét. De nem úgy ám, hogy üldöző ellenségeivé legyünk e rendszernek, hanem igenis olyan alakban, hogy szeretetteljes bánásmóddal őket az egyháznak megnyerve, keresztényen socialistákká legyenek.

Egyik neves angol folyóiratban, a Quarterly Register folyó évi májusi számában olvashatjuk, hogy a svájci református lelkészek közelebről értekezletre jöttek össze, a melynek főtárgya éppen a socialismus kérdése volt. Es ezen az értekezleten igen helyesen kimutatta az értekező lelkész, hogy a socialismus többé már nem bölcsészeti rendszer, hanem egy gyakorlati irányu új rend, a melyet, mint fontos és komoly tényezőt, az egyház figyelmen kívül nem hagyhat. És a gyűlésen részt vett tagok egyértelműleg hangoztatták azt is, hogy *a lelkészeknek kötelességök e mozgalmakban résztvenni*; „amennyiben” — mint kifejezték — „nem a szószék, hanem az előadó terem és a közös összejövetelek mutatják igazán meg a lelkésznek társadalmi, gyakorlati irányu tevékenységét. De meg a protestáns lelkésznek nem csak belmissiót, de *társadalmi missiót* is kell végezni. Különben is a társadalmi missió egészen *más* irányu, mint a belmissió. A társadalmi missió a *jog fogalmán* baziroszik, míg a belmissió a

szerepet alapján nyugszik. S míg a belmissió az egyháztagnoktól csak *alamizsnát* kér és vár, addig a socialismus *igazságot* keres és követel. A socialismus célja éppen úgy mint a belmissióé: *tiszta keresztényen cél*.”

Csak e rövidke közleményből is láthatjuk, hogy a külföldi művelt protestáns egyházakban miként itélik meg a socialismus rendszerét.

És ez reánk nézve is hatalmas tanulság lehet.

Talán az többé vita tárgya sem lehet, hogy nekünk, magyar református lelkészeknek e gyakorlati irányu renddel szemben állást kell foglalni. Valamiképpen ne kicsinyeljük s még kevésbé becsméreljük őket. Több olyan pont van, egyik-másik socialista rendnek programjában, a mely ellen felebaráti és keresztényi szempontból kifogás különben sem emelhető. Hogy tulzók is vannak közöttük számosan, az tagadhatatlan. De hát nincsen is olyan társadalmi rend, a melynek tétveg követelése is ne lennének; s nincsen olyan socialis elv, a melynek lattyu kinövésai ne lennének. És előttünk, ref. lelkészek előtt, igen szép és háládatos missiói munka nyílik meg e téren: a socialisumnak sokfelé elágazó törekvéseit keresztényi irányba terelni és ennek követőit magyar ref. egyházunk testéhez a szeretet kötelekeivel odafűzni.

Én néha-néha lapjaikat is olvasgatni szoktam. Nem egyszer hangoztatták már, hogy ők nem ellenségei az egyháznak és még kevésbé a prot. lelkészi karnak; de nyíltan és felemelt fővel küzdenek: a papi zsarnokság, a papi kényuralom és az óriási terjedelmű papi vagyon ellen. Éppen ezért bármiféle árnyalatu socialista egyet *első* pontja gyanánt szerepel: a papi javak államotítása!

E rövidke cikknek nem az volt a célja, hogy a socialisummal, mint társadalmi rendszerrel foglalkozzék. Csakis mint korszerű kérdést óhajtottam én ezt e lap hasábjain futólagosan érinteni és a figyelmet ráterelni.

Idő és célszerű dolognak vélném, ha minél többen hozzászólólanának lelkésztársaim részéről ez igen fontos kérdéshez. Hadd tisztuljanak az eszmék e téren is.

dr. Márk Ferencs.

Visszaemlékezés.

A folyó évben tartandó év. reform. országos zsinaton tárgyalandó törvénytervezetre sokan megtették már lapok utján észrevételeiket és még többen vannak olyanok, kik magukban zugolónak e törvénytervezet hiányosságai felett. Szinte lázban van az egész magyarországi év. reform. lelkészi kar és a hitbuzgó s mindenkor tenni kész vallásos lelkeletű férfiak sokasága, általában azok, kiket szeretünk világi papságnak tartani, kik mindnyájan óhajtanak, hogy felvirradjon ama fényes nap, mely a magyar protestantismus egén teljes világosságot terjeszzen, sugaraival boldogságot löveljen a haza minden protestáns tagjaira.

Édes óhaj . . . boldog vágy.

Nincsen nekem most szándékom foglalkozni e törvénytervezettel, egyházmegyémet nt. esperesének benyújtottam e törvénytervezetre több ivre terjedő észrevételeimet s azok egyházmegyének zöld asztalánál tárgyalattak, de igenis van észrevételem arra, a mi nincs meg a törvénytervezetben, a melyben teljes egészében benne kellene foglaltatnia, mely életszükséglet, mely az év. reform. egyházszervezet alapja, a lyurgiai egyöntetőség.

A beregi reform. egyházmegye tiszaháti lelkészi értekezletein több alkalommal tartottam értekezést e tárgyban, majd e becses lapok 1900. évi 16—17-ik számaiban én lehettem olyan szerencsés, hogy e fontos, sőt mondhatom reform. egyház-egyetemünkben legelső nagy fontosságú ügyet én hívtam életre s tárgyaltam teljes egészében. Lelkem örvendve tapasztalta, hogy eszméim pártolóira találtak és nem kisebb férfiak, mint az én igen tisztelt barátom és volt tanuló társam S. Szabó József a debreceni főiskola tudós tanára, és több mások is ugyyszólván teljes éven keresztül irtak, agitáltak azon eszme mellett, mely mellett sem írni, sem agitálni nem kellene, a melynek már rég keresztül kellene vonulnia a magyarországi összes ev. reform. egyházon.

Az egyházmegyék megértették a kiáltó szót, a magyar honi reform. egyházkerületek legtöbb egyházmegyéje elfogadta elvben a lyturgiai egyöntetűséget, — talán egyházkerületi gyűléseikben sürgették is, — és ime: most az utolsó órában, most, a midőn a zsinat előtt állunk, a törvénytervezet készítői levették napirendről, legalább úgy tűnik fel, mert nincs benne szó sem téve a tervezetben.

Tisztelettel hajlok meg e törvénytervezet-készítők előtt, bátorodom azonban kérdezni, hogy nem fáj a lelkők, nem aggasztja a szívöket, egész benső valójukat az a tudat, hogy egy újabb zsinattartásig, egy újabb tizeden át megint az az összevisszaság fogja jellemezni ev. reform. egyház-egyetemünket a lyturgiában?! Avagy ez az összevisszaság is szabadelvűségünket ábrázolja? Ez is autonómiánkhoz tartozik? Én igen kétlem. A szabadelvűségnek egész a legmesszebb menő határig barátja vagyok. Autonómiánknek még csak legkisebb foszlányait is drága ereklyeként nemcsak kegyelettel, de rajongással féltékenyen őrizem, de ez nem szabadelvűség, nem autonomikus jog, ez a legvakmerőbb szabatsóság, a melynek végre valahára véget kell vetni, a melynek ideje ime elérkezett, a melynek létrehozója kell, hogy e mostan összeülő zsinat legyen.

Vagy talán azon hiszemben voltak a törvénytervező urak, hogy ez egy oly darázs-fészék, a melybe ha nyulunk a kiömlő haragvó darázssereg azt is megmarja, a ki hozzá nyul, azt is, a ki távolabb áll tőle? Sőt inkább, óhajtja ezt még a legegyszerűbb földmivelő is, az által csak előbb visszük vallásos ügyeinket. Hát az énekes könyv revideálása nem ily darázs-fészék-e és mégis keresztül megy?! Beszélgettem a téli felolvasó estélyeimen egyszerű földmivelő hiveimmel ezekről, óhajtottam véleményeket hallani s mi volt a válasz „az énekes könyvet mégse kellett volna bántani, de ha az urvacsoraosztás másképp lenne mindenütt egyformán, hát bizony nem bánnánk, mert nem kéne szégyenkezni a másik faluban.“

Az ének szövege, dallama vérévé vált ev. ref. egyházunk egyszerű tagjainak, fél, hogy többé nem tud énekelni, az neki, vallásos lelkének leghőbb kibuzgása, még a legnagyobb munkája közben is meglepi a vallásos ihlettség, s lelkületének buzgósága mellett éneklő „Istenre bízom magamat.“ De az urvacsora egyöntetűségét óhajtja, mert szégyenkezik, hogy reform. vallásu létére a szomszéd reform. egyházba, ha templomba megy, nem ösmervén a szokást megszégyenítették, vagy ha ennek ki nem akarja magát tenni, vigyázni kell a helybeli lakosok cselekedeteire. Mintha bizony nem egy telekezet tagjai lennének.

Az 1900. évben e tárgyban írott cikkemben egy utazó buzgó angolt mutattam be, ki reform. istenitisz-

teletünket több helyen meglátogatta, s ama kérdést intézte kalauzoló bartátjához, látva a nem egyöntetűséget: melyik volt a reform. istenitisztelet? No hát kérem, nem kellett volna nekem felhozni például a vallásos lelkületű angolt, kinek társához intézett kérdése valószínűleg a megbotránkozás szavai voltak, rajtam és több pap társaimon történt meg, hogy egy temetési szertartáson lévén valóban gondolkozóba estünk, — mikor kell leülni és felállni; ugyszintén ilyenformán jártam egy urvacsora kiszolgáltatásánál. Hát nem megbotránkoztató ez? Minden más vallásfelekezetben megvan az egyöntetűség, minden vallásfelekezet legközönségebb tagja is, a ki valamelyest szeret templomba járni, tudja, mi következik egyik-másik ténykedés után, tudja még akkor is, ha száz mértföldre vetette is el sorsa lakóhelyétől és lelkülete felekezete templomába vezérelte, és a mi reform. hiveink már a négy kilométerre fekvő szomszéd község templomában is zavarba jönnek.

Ez a magyar reform. egyház lyturgiaképe ma.

Az eszme, a lyturgiaegyöntetűség magva el van vetve, a mag ki is csirázott, terebélyes fává növekedett, kell, hogy gyümölcsöt is hozzon. Az egyházak összes tagjai, összes lelkészei, összes egyházmegyéi és kerületei óhajtják, hogy a szertartásokban az összhang és egyformaság létrejőjön, a legközelebb tartandó zsinattól várjuk, hogy a terebélyes fa gyümölcsöt hozzon és ez a gyümölcs megérjen, hogy táplálja az éhezöket. Vajha a késő tavaszi fagyok a virágokat tönkre ne tennék és reményeinktől meg ne fosztanának.

De hát a magunk egyetemes egyházának legfontosabb belügyeit, melyektől a jövőre nézve is igen sok függenek, nem vagyunk mi képesek keresztül vinni?

Én ezt nem hiszem, a protestáns szabadelvűséget nem ez jellemzi, annak elve az igazság, szabadság, szókimondás. Legyünk mi is a szókimondás barátjai, az egyházmegyéi gyűlések, az egyházkerületek mindnyájan kérjék, s ha kell, követeljék ennek a nagyfontosságú eszmének a lyturgiai egyöntetűségnek testté válását. Kéretessék fel az összeülő orsz. zsinat ennek tárgyalására. Nagytekintélyű és nagy tudományu szakfériaink készítsék elő idejekorán az egyöntetűség tervezetét, küldjék meg azt hozzászólás végett a szélrózsa minden irányában, én tudom, én meg vagyok győződve, hogy a mi buzgó és minden szépért és nemesért odaadással küzdő espereseink a leggyorsabban intézkedni fognak, hogy ez a tárgy mindenütt hamar letárgyalható legyen; bizonyosan hamarabb letárgyalatik, mint a zsinati törvénytervezet, melynek 575 §. nem kevés gondot adott az igazán gondolkozóknak s ime rövid időn belül mégis meg történt.

Liturgiai egyöntetűség „jőjjön el a te országod.“

Láncsy József,
csarodai ref. lelkész.

TANÜGY.

A protestáns tanítóképzés színvonalá.

A köztudatban a legutóbbi időkig élt, sőt még részben napjainkban is el van terjedve az a nézet, hogy a tanítóképzőintézetek a középiskoláknak selejtes elemeiből szedik tanítványaikat s a tehetségesebb tanulók mindnyájan magasabb pályára készülnek. Hála

Istennek azonban, már ez idő szerint nem így áll a dolog. A multban a selejtes elemnek a tanítóképzőintézetekben való összeverődésén a tanítóság nagyon is mostoha anyagi helyzete miatt nem lehetett csodálkozni. Ma már azonban, ha nem is mindenütt, de mégis a legtöbb helyen a tanítóság anyagi javadalmazása a tisztességes megélhetést lehetővé teszi, s hiszszük, hogy a közel jövőben már az állam közreműködése folytán a tanítói munka mindenütt megfelelő méltánylásban fog részesülni. Mivel már a közel multban is történtek némi intézkedések arra nézve, hogy a tanítóság anyagi helyzete javuljon, a szebb kilátások már eddig is emelték a tanítóképzőintézeti növendékek magasabb fokú képzettségét és hivatás szeretetét, mert a selejtes elemet már a tanítóképzőintézetek is eltávolítják, úgy is áll rendelkezésükre elég olyan növendék, a kik kellő komolysággal és hivatásuk iránti szeretettel lépnek erre a pályára. Most már nyugodt lélekkel állithatjuk, hogy elég jelentkező növendék közül lévén alkalom kiválasztani a megfelelő egyéneket, a tanítóképző-intézeti növendékek értelmi színvonala megüti azt az átlagos értelmi színvonalat, melyet a középiskolákban megkövetelünk. Sőt a növendékek egy részénél hivatásuk hatása alatt kellő komolyság és érett gondolkodásmód konstatalható már a képzőintézet alsóbb osztályaiban is.

A tanítóképzés színvonalának jelenlegi állapotát illetőleg nagyon tanulságos adatokat gyűjtött össze dr. Kiss Áron az 1901/2. iskolai évben a tanítóképző-intézetekbe felvett tanulókra vonatkozólag. Adatai nemcsak azt mutatják világosan, hogy a tanítóképzőintézeti növendékek átlagos értelmi színvonala milyen arányban áll a középiskolai tanulók értelmi színvonalához, hanem azt is meg lehet itélni azokból, hogy melyik közép-, vagy alsóbb iskolai előképzettség képezi nagyobb biztosítékát annak, hogy a növendékek minél jobban feleljenek meg a tanítóképző-intézeti tanfolyam követelményeinek. Sőt nagyon tanulságos összevetést csinálhatunk a dr. Kiss Áron adataiból arra nézve is, hogy a mi protestáns tanítóképző-intézeteinkbe felvett tanulók előképzettsége milyen arányban áll az állami és a többi felekezetek tanítóképzőibe felvett tanulók előképzettségével.

Az alábbi adatokból mindjárt kitűnik először is az, hogy az előképzettséget igazoló egyes iskolanemek bizonyítványában a jeles és jó bizonyítványok körülbelől olyan arányban vannak képviselve, mint az illető iskola növendékeinek akár alsó akár felső osztályaiban, vagyis a polgári iskolák és gimnáziumok nem a rossz tanulókat bocsátják a képezdekre, hanem aránylagosan jönnek onnan a jeles tanulók is a tanítói pályára.

Az állami tanítóképzőkbe a polgári iskolákból felvett növendékek közül kitűnő osztályzattal jött $13\frac{1}{2}\%$, jelessel $33\frac{1}{2}\%$, jóval 40% , elégséggel 13% .

A középiskolákból felvett tanulók közül a tanítóképzőkbe éppen a jobb osztályzatnakkból jött több. Mert a középiskolai tanulók előmenetelének országos átlaga a következő: jeles $6\frac{1}{2}\%$, jó $19\frac{1}{2}\%$, elégséges 53% , elégtelen 21% . Ezek közül a java része megy a képezdekre, mert a tanítóképző-intézetekbe lépő középiskolai tanulók a középiskolákból olyan bizonyítványokat hoznak, hogy azokból jeles: 7% , jó $40\frac{1}{2}\%$, elégséges 49% , elégtelen $3\frac{1}{2}\%$. A csekély számú elégtelen egy része is vagy a középiskola 5-ik osztályából jött, vagy pedig a latinból volt elégtelenje. Vagyis megszűnt már a tanítóképzőintézet a „bukottak aziluma” lenni, mert immár a jó közepes elem a tulnyomó a tanítóképzők növendékei között.

Hasonló kedvező viszonyokat mutatnak a protestáns tanítóképzők. Ezekbe ugyanis a polgári iskolákból 9% kitűnő, $24\frac{1}{2}\%$ jeles, 37% jó és 30% elégséges bizonyítvánnyal jött. A gimnáziumokból jöttek között pedig $6\frac{1}{2}\%$ jeles, 39% jó, $54\frac{1}{2}\%$ elégséges bizonyítvánnyal birt. Elégtelen meg itt egy sem volt, míg az államiakban volt.

A római katolikusok képzői már sokkal alacsonyabb színvonallal bírnak. Polgári iskolából belépett 1% kitűnő, 12% jeles, 47% jó, 39% elégséges, 1% elégtelen; a középiskolákból $2\frac{1}{2}\%$ jeles, 15% jó, 74% elégséges, $8\frac{1}{2}\%$ elégtelen.

Még rosszabb a görög katolikus és a görög keleti tanítóképzők színvonala. Ezek a polgári iskolákból kaptak 3% kitűnőt, 14% jelest, 40% jót, 37% elégségest, 7% elégtelent, a középiskolákból 5% jelest, 15% jót, $77\frac{1}{2}\%$ elégségest és $2\frac{1}{2}\%$ elégtelent.

A két utóbbi csoport nem üti meg az átlagos mértéket, de mégis elérik a gyengébb közepes színvonalat s így híroknél mégis jobbak. De az is bizonyos, hogy a *protestáns tanítóképzők átlagos színvonala még az államiakénak is felette áll.*

Még inkább kitűnik ez abból, hogy ha összehasonlítjuk a növendékeknek az előképzettséget szolgáló iskola fajokat és különösen ha megvizsgáljuk, hogy mely tanítóképzők vettek fel tanulókat kellő előképzettség nélkül és milyen arányban.

Az állami tanítóképzőkbe felvett 639 növendék közül 405 a polgári iskola, 215 a gimnázium 4-ik osztályát végezte, 11 a felső népiskolát és 8 felvételi vizsgálatlalt vétetett fel.

Ezzel szemben a protestáns tanítóképző-intézetekbe felvett 253 tanulónak két harmada jött a gimnáziumból és csak körülbelől $\frac{1}{3}$ -ad része jött a polgári iskolákból, felső népiskolákból csak 9 jött, felvételi vizsgálat alapján pedig 12 vétetett fel.

Érdekes, hogy az állami tanítóképző-intézetek növendékei közül megfordítva csak $\frac{1}{3}$ -ad rész jött gimnáziumból, s körülbelől $\frac{2}{3}$ -ad rész a polgári iskolákból. Ebből lehet következtetni az előképzettség magasabb fokára s a későbbi haladás magasabb színvonalára is a protestáns tanítóképző-intézetekben.

Kedvezőtlenebb viszonyok közt vannak a római katolikus tanítóképzők, mert 323 belépő növendék közül 76-ot vettek fel felvételi vizsgálatlalt. Még rosszabbak a g. kath. és görög keleti tanítóképzők, a hol 132 növendék közül csak 62-nek volt meg a szabályszerű előképzettsége.

A tanítóképző-intézetek szerencsésebb helyzetben vannak mint a férfi tanítóképző-intézetek, mert azok válogathatnak a jeles tanulóknak. Dr. Kiss Áron szerint ugyanis államiakat és felekezetiakat egybevéve a felvett tanítóképző-intézeti növendékek között volt 31% kitűnő, 41% jeles, 22% jó, és 6% elégséges. A kimutatásba felvett 480 növendék közül pedig csak 3-nak nem volt meg a kellő iskolai előképzettsége, 449 a polgári iskola, 20 a felsőbb leányiskola, 8 a gimnázium negyedik osztályát végezte.

Fenti adatok tehát azt bizonyítják, hogy a protestáns tanítóképző-intézetek által elért eredmény nemcsak a többi felekezetek között áll első helyen, hanem bizonyos tekintetben az állami intézeteket is felülmulja.

Barcsa János.

KÖZÉLETÜNK.

Kérő szózat,

a hazafias érzelmű közönséghez, a Dolhán
(Máramaros megyében) felállítandó Rákóczy-emlék
érdekében!

Nagyszerű mozgalom indult meg széles e hazában oly célból, hogy a 11-ik Rákóczy Ferencz által vezetett szabadságharc két százados emlékére Kassán a dicső fejedelemhez méltó szobor állíttassék. Ifjak és férfiak, sőt gyermekek és öregek adják naponként e szent célra hazafias áldozataikat. Méltán! Mert hiszen főleg Felső-Magyarország volt e nagy és dicső küzdelemnek színtere s ott, a régi fővárosban, Kassán kell emelkedni a monumentális szobornak, hogy hirdesse e nagy szabadságharc hőseinek emlékét.

De ne feledjük, hogy Dolha e szabadságharc kiinduló pontja. Az itteni hegyek közt lobogtak először Rákóczy lobogói „Istenért és a Szabadságért“! Itt vívott 1703. június 3-án az első küzdelem a labanc Montecuccoli ezreddel, mely a kurucok vereségével végződött.

Most is látható a község felett elterülő mezőn a gyászos sirhalom, mely e szabadságharc első halottainak hamvait takarja; de fájdalom! — semmi emlék nem jelöli azt.

Azért Dolha község hazafias érzelmű lakossága saját kebelében már régebben mozgalmat indított meg egy e helyen felállítandó Rákóczy-emlék érdekében; gyűjtést rendezett, a melynek lett is némi eredménye, de ez oly csekély, (mindössze 180 korona) hogy ezzel a hősköz méltó emléket felállítani nem lehet. Miért is az emlék-bizottság mai napon elhatározta: miszerint kérő szózatot intéz s gyűjtő ivatek bocsát a nagy közönséghez, hogy e hazafias szent célt szíves adományokkal elősegíteni s megvalósítani kegyeskedjék! Hadd jelölje itt a határszáron emlékoszlop azt a helyet, hol a máramarosi, beregi, ugoecsi és sátmári kurucok hőiesen küzdve estek el az „Istenért és szabadságért“! Hadd legyen ez oszlop az utókorra nézve is emlékjel s buzdító eszköz Isten, Szabadság és Hazaszeretetre!

Azon édes reményben, hogy kérésünk nem leend elhaló szó a pusztában, hazafias bizalommal kérjük az igen tisztelt közönséget: miszerint e nemes célra adakozni s az adományokat folyó évi június hó végéig Dolhára a községi „Hitelszövetkezet“-hez, mint megbízott pénzintézethez beküldeni szíveskedjék! Hazafias tisztelettel

Dolha, 1903. április hó 20.

a Rákóczy emlék-bizottság nevében

Darabanth Gusztáv,
ev. ref. lelkész.

IRODALOM.

Egyetemes irodalomtörténet. Szerkeszti: Heinrich Gusztáv. Első kötet: ókori keleti népek és hellének; 40 műmelléklettel és 238 szövegképpel. A vállás és közoktatási m. kir. minister támogatásával. Budapest. Kiadja a *Franklin-Társulat* magyar irod. intézet és könyvnyomda 1903. Ára: füzve 16, diszesen kötve 20 korona. Együtt az 5 kötet 80 illetve 100 korona.

Aligha jelent meg az újabb időben a magyar

könyvpiacra tudományos mű, mely akár terjedelménél akár tartalmánál fogva maga iránt már előzetesen oly nagyfokú érdeklődést keltett volna, mint ez az előttünk fekvő s a *Franklin-Társulat* pompás kiadásában megjelent „*Egyetemes irodalomtörténet.*“ S ha e szokatlan érdeklődés s általános váradalom okát keressük, azt kétségtelenül abban találjuk meg, hogy az érdemes szerkesztő és kiadó már előleges h iradásában s prospektusában olyan tervezetet adott, mely teljeséggel hivatva volt arra, hogy a megjelenő mű iránt a közfigyelmet felkeltse s a kulturális fejlődésünk iránt érzékkel bírók kíváncsiságát ébren tartsa.

Egyetemes irodalomtörténet. Az emberi szellem története az egész világra kiterjedőleg. Kulcs az egész emberiség legrejtélyesebb szellemi kincsesházához! Tükör, mely letűnt századok, sőt évezrek mythicus fényét varázsolja vissza s ismerni tanítja a múltat, melynek egyik széle elmosódik a praehistorikus idők szürke ködeiben! Pásztorút az uttalan utakon, mely oda sül, hol a költészet forrása kibugyan s aztán délibábos pusztaságokon átfutva, előnti s megtermékenyíti az emberi szellemet, hogy ez ismét szülője legyen vallásnak, családnak társadalmi és állami rendnek! S mindez irodalmi maradványokban első kézből vett hű fordításokban feltüntetve . . . hivatott férfiak által magyarázva . . . Ugyan hogy ne volna ez alkalmas arra, hogy érdeklődést keltsen s izgalomba hozza tudásvágyunkat!?

Csak az a kérdés, hogy a mit kaptunk, megfelel e annak, a mit reményeltünk? Erre akarunk feleletet adni.

„A munka, — mondja bevezetésül a szerkesztő“ — melylyel most a magyar nemzet elé lépünk, nem foglalkozik az ősvilágnak eleven életben reánk maradt maradványaival, hanem szorítkozik azokra a kultur népekre, melyeken és melyeknek szellemi munkáján az emberiség művelődési fejlődése és haladása nyugszik; de ezeket felkarolja teljesen. Ezeknek irodalmi életéről kívánja tájékoztatni mindazokat, a kik nem elégszenek meg azzal, hogy csak saját nemzetök szellemi életét ismerjék, hanem tudva, vagy legalább sejtve, hogy az emberiség voltaképpen csak egyetlenegy család, érdeklődéssel viseltetnek minden iránt, a mi ember; tehát a forró kelet és a fagyos észak népeinek, a homályba burkolt évezredeknek és a modern századoknak szellemi élete iránt is.“

Ehhez képest ennek az első kötetnek a tartalma a következő: Bevezetés, írta: Heinrich Gusztáv. Azután a mű 2 főrésze következik u. m. I. *Keleti népek.* Ebben a keretben foglal helyet 1. India, Fiók Károly tollából. 2. Khina és Japán; irták Kühnert Ferencz és Fiók Károly. 3. Egyiptom; irta Mahler Ede; 4. Babylon-Assiria; irta Mahler Ede; 5. Héberék; irta Neumann Ede; 6. Arabok; irta Goldziher Ignác; 7. Persia; irta Kégl Sándor; 8. Örmények; irta Patrübány Lukács. II. *Hellének.* Első könyv: ó-kor Kr. u. 324-ig, irta Hegedüs István. Második könyv: középkor 324—1453-ig; irta Pecz Vilmos. Harmadik könyv: Újkor 1453-tól; irta Pecz Vilmos.

Az egész mű 742 nagy oldalt foglal magába s a *Franklin-Társulat* oly fényvel, izléssel s szolidan állította ki, hogy az ember lelke örömmel telik el, ha csak arra gondol is, hogy ime ez magyar ipar! Meg kell vallani, hogy nekünk itt a vidéken nem egyszer alapos okunk van a nyomdai termékek s könyvkötészeti iparcikkek tökéletlensége felett erős bírálatot mondani; annál jobban esik tehát látnunk, hogy mégis csak vannak magyar irodalmi intézeteink, — s ezek közé tartozik kétségenkívül a *Franklin-Társulat*, — me-

Istennek azonban, már ez idő szerint nem így áll a dolog. A múltban a selejtes elemnek a tanítóképzőintézetekben való összeverődésén a tanítóság nagyon is mostoha anyagi helyzete miatt nem lehetett csodálkozni. Ma már azonban, ha nem is mindenütt, de mégis a legtöbb helyen a tanítóság anyagi javadalmazása a tisztességes megélhetést lehetővé teszi, s hiszszük, hogy a közel jövőben már az állam közreműködése folytán a tanítói munka mindenütt megfelelő méltánylásban fog részesülni. Mivel már a közel múltban is történtek némi intézkedések arra nézve, hogy a tanítóság anyagi helyzete javuljon, a szebb kilátások már eddig is emelték a tanítóképzőintézeti növendékek magasabb fokú képzettségét és hivatás szeretetét, mert a selejtes elemet már a tanítóképzőintézetek is eltávolítják, úgy is áll rendelkezésükre elég olyan növendék, a kik kellő komolysággal és hivatásuk iránti szeretettel lépnek erre a pályára. Most már nyugodt lélekkel állíthatjuk, hogy elég jelentkező növendék közül lévén alkalom kiválasztani a megfelelő egyéneket, a tanítóképző-intézeti növendékek értelmi színvonala megüti azt az átlagos értelmi színvonalat, melyet a középiskolákban megkövetelünk. Sőt a növendékek egy részénél hivatásuk hatása alatt kellő komolyság és érett gondolkodásmód konstatalható már a képzőintézet alsóbb osztályaiban is.

A tanítóképzés színvonalának jelenlegi állapotát illetőleg nagyon tanulságos adatokat gyűjtött össze dr. Kiss Áron az 1901/2. iskolai évben a tanítóképző-intézetekbe felvett tanulókra vonatkozólag. Adatai neimesak azt mutatják világosan, hogy a tanítóképzőintézeti növendékek átlagos értelmi színvonala milyen arányban áll a középiskolai tanulók értelmi színvonalához, hanem azt is meg lehet itélni azokból, hogy melyik közép-, vagy alsóbb iskolai előképzettség képezi nagyobb biztosítékát annak, hogy a növendékek minél jobban feleljenek meg a tanítóképző-intézeti tanfolyam követelményeinek. Sőt nagyon tanulságos összevetést csinálhatunk a dr. Kiss Áron adataiból arra nézve is, hogy a mi protestáns tanítóképző-intézeteinkbe felvett tanulók előképzettsége milyen arányban áll az állami és a többi felekezetek tanítóképzőibe felvett tanulók előképzettségével.

Az alábbi adatokból mindjárt kitűnik először is az, hogy az előképzettséget igazoló egyes iskolanemek bizonyítványában a jeles és jó bizonyítványok körülbelől olyan arányban vannak képviselve, mint az illető iskola növendékeinek akár alsó akár felső osztályaiban, vagyis a polgári iskolák és gimnáziumok nem a rossz tanulókat bocsátják a képezdékre, hanem aránylagosan jönnek onnan a jeles tanulók is a tanítói pályára.

Az állami tanítóképzőbe a polgári iskolákból felvett növendékek közül kitűnő osztályzattal jött $13\frac{1}{2}\%$, jelessel $33\frac{1}{2}\%$, jóval 40% , elégséggel 13% .

A középiskolákból felvett tanulók közül a tanítóképzőbe éppen a jobb osztályzatnkból jött több. Mert a középiskolai tanulók előmenetelének országos átlaga a következő: jeles $6\frac{1}{2}\%$, jó $19\frac{1}{2}\%$, elégséges 53% , elégtelen 21% . Ezek közül a java része megy a képezdékre, mert a tanítóképző-intézetekbe lépő középiskolai tanulók a középiskolákból olyan bizonyítványokat hoznak, hogy azokból jeles: 7% , jó $40\frac{1}{2}\%$, elégséges 49% , elégtelen $3\frac{1}{2}\%$. A csekély számú elégtelen egy része is vagy a középiskola 5-ik osztályából jött, vagy pedig a latinból volt elégtelenje. Vagyis megszűnt már a tanítóképzőintézet a „bukottak aziluma” lenni, mert immár a jó közepes elem a tulnyomó a tanítóképzők növendékei között.

Hasonló kedvező viszonyokat mutatnak a protestáns tanítóképzők. Ezekbe ugyanis a polgári iskolákból 9% kitűnő, $24\frac{1}{2}\%$ jeles, 37% jó és 30% elégséges bizonyítvánnyal jött. A gimnáziumokból jöttek között pedig $6\frac{1}{2}\%$ jeles, 39% jó, $54\frac{1}{2}\%$ elégséges bizonyítvánnyal birt. Elégtelen meg itt egy sem volt, míg az államiakban volt.

A római katolikusok képzői már sokkal alacsonyabb színvonallal bírnak. Polgári iskolából belépett 1% kitűnő, 12% jeles, 47% jó, 39% elégséges, 1% elégtelen; a középiskolákból $2\frac{1}{2}\%$ jeles, 15% jó, 74% elégséges, $8\frac{1}{2}\%$ elégtelen.

Még rosszabb a görög katolikus és a görög keleti tanítóképzők színvonala. Ezek a polgári iskolákból kaptak 3% kitűnőt, 14% jelest, 40% jót, 37% elégségest, 7% elégtelent, a középiskolákból 5% jelest, 15% jót, $77\frac{1}{2}\%$ elégségest és $2\frac{1}{2}\%$ elégtelent.

A két utóbbi csoport nem üti meg az átlagos mértéket, de mégis elérik a gyengébb közepes színvonalat s így hiröknél mégis jobbak. De az is bizonyos, hogy a *protestáns tanítóképzők átlagos színvonala még az államiakénak is felette áll.*

Még inkább kitűnik ez abból, hogy ha összehasonlítjuk a növendékeknek az előképzettségét szolgáló iskola fajokat és különösen ha megvizsgáljuk, hogy mely tanítóképzők vettek fel tanulókat kellő előképzettség nélkül és milyen arányban.

Az állami tanítóképzőbe felvett 639 növendék közül 405 a polgári iskola, 215 a gimnázium 4-ik osztályát végezte, 11 a felső népiskolát és 8 felvételi vizsgálatlaltal vétetett fel.

Ezzel szemben a protestáns tanítóképző-intézetekbe felvett 253 tanulónak két harmada jött a gimnáziumból és csak körülbelől $\frac{1}{3}$ -ad része jött a polgári iskolákból, felső népiskolákból csak 9 jött, felvételi vizsgálat alapján pedig 12 vétetett fel.

Érdekes, hogy az állami tanítóképző-intézetek növendékei közül megfordítva csak $\frac{1}{3}$ -ad rész jött gimnáziumból, s körülbelől $\frac{2}{3}$ -ad rész a polgári iskolákból. Ebből lehet következtetni az előképzettség magasabb fokára s a későbbi haladás magasabb színvonalára is a protestáns tanítóképző-intézetekben.

Kedvezőtlenebb viszonyok közt vannak a római katolikus tanítóképzők, mert 323 belépő növendék közül 76-ot vettek fel felvételi vizsgálatlaltal. Még rosszabbak a g. kath. és görög keleti tanítóképzők, a hol 132 növendék közül csak 62-nek volt meg a szabályszerű előképzettsége.

A tanítóképző-intézetek szerencsésebb helyzetben vannak mint a férfi tanítóképző-intézetek, mert azok válogathatnak a jeles tanulóknban. Dr. Kiss Áron szerint ugyanis államiakat és felekezetieket egybevéve a felvett tanítóképző-intézeti növendékek között volt 31% kitűnő, 41% jeles, 22% jó, és 6% elégséges. A kimutatásba felvett 480 növendék közül pedig csak 3-nak nem volt meg a kellő iskolai előképzettsége, 449 a polgári iskola, 20 a felsőbb leányiskola, 8 a gimnázium negyedik osztályát végezte.

Fenti adatok tehát azt bizonyítják, hogy a protestáns tanítóképző-intézetek által elért eredmény nemcsak a többi felekezetek között áll első helyen, hanem bizonyos tekintetben az állami intézeteket is felülmulja.

Barcsa János.

KÖZÉLETÜNK.

Kérő szózat,

a hazafias érzelmű közönséghez, a Dolhán
(Máramaros megyében) felállítandó Rákóczy-émlék
érdekében!

Nagyszerű mozgalom indult meg széles e hazában oly célból, hogy a 11-ik Rákóczy Ferencz által vezetett szabadságharc két százados emlékére Kassán a dicső fejedelemez méltó szobor állítassék. Ifjak és férfiak, sőt gyermekek és öregek adják naponként e szent célra hazafias áldozataikat. Méltán! Mert hiszen tőleg Felső-Magyarország volt e nagy és dicső küzdelemnek színtere s ott, a régi fővárosban, Kassán kell emelkedni a monumentális szobornak, hogy hirdesse e nagy szabadságharc hőseinek emlékét.

De ne feledjük, hogy Dolha e szabadságharc kiinduló pontja. Az itteni hegyek közt lobogtak először Rákóczy lobogói „Istenért és a Szabadságért”! Itt vívott 1703. június 3-án az első küzdelem a labanc Montecucculi ezreddel, mely a kurucok vereségével végződött.

Most is látható a község felett elterülő mezőn a gyászos sirhalom, mely e szabadságharc első halottainak hamvait takarja; de fájdalom! — semmi emlék nem jelöli azt.

Azért Dolha község hazafias érzelmű lakossága saját kebelében már régebben mozgalmat indított meg egy e helyen felállítandó Rákóczy-émlék érdekében; gyűjtést rendezett, a melynek lett is némi eredménye, de ez oly csekély, (mindössze 180 korona) hogy ezzel a hősköz méltó emléket felállítani nem lehet. Miért is az emlék-bizottság mai napon elhatározta: miszerint kérő szózatot intéz s gyűjtő iverket bocsát a nagy közönséghez, hogy e hazafias szent célt szives adományokkal elősegíteni s megvalósítani kegyeskedjék! Hadd jelölje itt a határszélen emlékoszlop azt a helyet, hol a máramarosi, beregi, ugoicsai és sátrári kurucok hőiesen küzdve estek el az „Istenért és szabadságért”! Hadd legyen ez oszlop az utókorra nézve is emlékjel s buzdító eszköz Isten, Szabadság és Hazaszeretetre!

Azon édes reményben, hogy kérésünk nem leendő elhaló szó a pusztában, hazafias bizalommal kérjük az igen tisztelt közönséget: miszerint e nemes célra adakozni s az adományokat folyó évi június hó végéig Dolhára a községi „Hitelszövetkezet”-hez, mint megbízott pénzintézetnek beküldeni sziveskedjék! Hazafias tisztelettel

Dolha, 1903. április hó 20.

a Rákóczy emlék-bizottság nevében

Darabanth Gusztáv,
ev. ref. lelkész.

IRODALOM.

Egyetemes irodalomtörténet. Szerkeszti: Heinrich Gusztáv. Első kötet: ókori keleti népek és hellének; 40 műmelléklettel és 238 szöveggel. A világs és közoktatási m. kir. minister támogatásával. Budapest. Kiadja a *Franklin-Társulat* magyar irod. intézet és könyvnyomda 1903. Ára: füzve 16, diszesen kötve 20 korona. Együtt az 5 kötet 80 illetve 100 korona.

Aligha jelent meg az újabb időben a magyar

könyvpiacra tudományos mű, mely akár terjedelménél akár tartalmánál fogva maga iránt már előzetesen oly nagyfokú érdeklődést keltett volna, mint ez az előttünk fekvő s a *Franklin-Társulat* pompás kiadásában megjelent „*Egyetemes irodalomtörténet.*” S ha e szokatlan érdeklődés s általános váradalom okát keressük, azt kétségtelenül abban találjuk meg, hogy az érdemes szerkesztő és kiadó már előleges hirdetésében s prospektusában olyan tervezetet adott, mely teljeséggel hivatva volt arra, hogy a megjelenő mű iránt a közfigyelmet felkeltse s a kulturális fejlődésünk iránt érzékkel bírók kíváncsiságát ébren tartsa.

Egyetemes irodalomtörténet. Az emberi szellem históriája az egész világra kiterjedőleg. Kulcs az egész emberiség legrejtélyesebb szellemi kincsesházához! Tükkör, mely letűnt századok, sőt évezrek mythisus fényt varázsolja vissza s ismerni tanítja a multat, melynek egyik széle elmosódik a praehistorikus idők szürke ködeiben! Páztortüz az uttalan utakon, mely oda sűt, hol a költészet forrása kibuggyan s aztán délibábos pusztaságokon átlutva, előnti s megtermékenyíti az emberi szellemet, hogy ez ismét szülője legyen vallásnak, családnak társadalmi és állami rendnek! S mindez irodalmi maradványokban első kézből vett hü fordításokban feltüntetve . . . hivatott férfiak által magyarázva . . . Ugyan hogy ne volna ez alkalmas arra, hogy érdeklődést keltsen s izgalomba hozza tudásvágyunkat!?

Csak az a kérdés, hogy a mit kaptunk, megfelel e annak, a mit reményeltünk? Erre akarunk feleletet adni.

„A munka, — mondja bevezetésül a szerkesztő — melylyel most a magyar nemzet elé lépünk, nem foglalkozik az ősvilágnak eleven életben reánk maradt maradványaival, hanem szorítkozik azokra a kultur népekre, melyeken és melyeknek szellemi munkáján az emberiség művelődési fejlődése és haladása nyugszik; de ezeket felkarolja teljesen. Ezeknek irodalmi életéről kívánja tájékoztatni mindazokat, a kik nem elégszenek meg azzal, hogy csak saját nemzetük szellemi életét ismerjék, hanem tudva, vagy legalább sejtve, hogy az emberiség voltaképpen csak egyetlenegy család, érdeklődéssel viseitnek minden iránt, a mi ember; tehát a forró kelet és a fagyos észak népeinek, a homályba burkolt évezredeknek és a modern századoknak szellemi élete iránt is.”

Ehhez képest ennek az első kötetnek a tartalma a következő: Bevezetés, írta: Heinrich Gusztáv. Azután a mű 2 főrésze következik u. m. I. *Keleti népek.* Ebben a keretben foglal helyet 1. India, Fiók Károly tollából. 2. Khina és Japán; irták Kühnert Ferencz és Fiók Károly. 3. Egyiptom; írta Mahler Ede; 4. Babylon-Assiria; írta Mahler Ede; 5. Héberék; írta Neumann Ede; 6. Arabok; írta Goldziher Ignác; 7. Persia; írta Kégl Sándor; 8. Örmények; írta Patrubby Lukács. II. *Hellének.* Első könyv: ó-kor Kr. u. 324-ig, írta Hegedüs István. Második könyv: középkor 324—1453-ig; írta Pecz Vilmos. Harmadik könyv: Újkor 1453-tól; írta Pecz Vilmos.

Az egész mű 742 nagy oldalt foglal magába s a *Franklin-Társulat* oly fényvel, izléssel s szolidan állította ki, hogy az ember lelke örömmel telik el, ha csak arra gondol is, hogy ime ez magyar ipar! Meg kell vallani, hogy nekünk itt a vidéken nem egyszer alapos okunk van a nyomdai termékek s könyvkötészeti iparcikkek tökéletlensége felett erős bírálatot mondani; annál jobban esik tehát látnunk, hogy mégis csak vannak magyar irodalmi intézeteink, — s ezek közé tartozik kétségenkívül a *Franklin-Társulat*, — me-

lyek minden tekintetben s bátran versenyre kelhetnek az előttünk szintén ismeretes külföldi irodalmi hasonnemű intézetekkel.

Visszatérve *Egyetemes irodalomtörténet* szellemi tervezetéhez, mindenekelőtt azt jegyezzük meg, hogy a II. kötet a román nyelvcsaládnak; a III. a germán népeknek; a IV. a szláv és az ural-altaji népek irodalmának lesz szentelve; míg végre az V-ik kötet egészen nemzeti irodalmunkkal fog foglalkozni.

A mi az előttünk fekvő I-ső kötet érdemleges tartalmát illeti, az csak természetes, hogy egy olyan mű felett, melynek megírása több szaktudós bevonásával volt csakis lehetséges, — részletességig menő bírálatot mondani bajos volna. Ezt mi nem is teszszük, sőt tenni nem is akarjuk. Ez a munka sokkal nagyobb dicsőség a magyar tudományos műveltségre, semhogy az érdekes írók és tudós férfiak előtt a legteljesebb elismeréssel ne hajolnánk meg s éppen azért a mit a munka felől alább mondunk, az nem annyira bírálat, mint a jóakaratu figyelem jele, annak bizonyítására, hogy valóságos irodalmi eseménynyel állunk szemközt s itt e felett könnyedén napirendre nem térhetünk.

India irodalmát *Fiók Károly* ismerteti s természetesen kiváló figyelemre méltatva a védák korszakát, nagy szakismeretre valló biztossággal tünteti fel azt a vallásos szellemet, mely, — főleg a *Rig-Véda* dalai-ban, dominál az egész vonalon. Remek műfordításban közöl a Védákban egyes részleteket s szinte csodálkozunk, hogy midőn a két nagy naiv hindu époszra („*Mahabharata* és *Ramayana*“) kerül a sor, nem jön kísértetbe részletesen bemutatni *Nál* és *Damajanti* bájos meséjét, mely azonkívül, hogy a nagy Bharata 3-ik könyvében tekintélyes részt foglal el, minden kétségen felül egyik legszebb apotheosis a világirodalomban oly sokszor megénekelt szenvedélyes és önfeláldozó szerelemnek. S még inkább szerettük volna, ha *Fiók*, ki mester a műfordításokban, bemutat néhány Várna dalt a Rig-véda 7-ik könyvéből. Ennek, — az esztetikai élvezettől eltekintve, — már csak azért is örvendettünk volna, mert tudva van, hogy a hinduk vallása, akkor, midőn még *Indra* a hindu Olimpuson nem foglalta el az első helyet, egész az erkölcsi monotheismus határáig emelkedett. Érdekes lett volna tehát a minden kétségen kívül kezdetben Varunát szolgáló *vasisthida* papság e szép énekeivel az ilyen dolgok iránt érdeklődő olvasó közönséget megismertetni; annyival is inkább, mert e szép dalok a hinduk történetének örökbecsű fragmentáit képezik. Buddha halálát *Fiók* 480-ra teszi Kr. e. Míg a legújabb kutatók (p. o. *Pfleiderer Ottó*) 400-ra; *Subhadra Bhikschu* (buddhista kolduló barát) pláne azt írja, hogy 543-ban ment be az örök békébe. („*Parinirvana*.“)

Khina és *Japán* irodalmával szintén *Fiók Károly* foglalkozik s rajta kívül még *Kühnert Ferencz*. Természetesen itt a khinai ősvallásos hagyományok összegyűjtője és rendezője (a „*King*“ ebe = szent könyvekben gyűjtötte azokat össze!) *Kong-fu-cze* (= *Konfucius*) foglalja el a középpontot. Általában helyes az, a mint e népet és ennek irodalmát jellemzi. Abban azonban téved, hogy „a Taoizmust *Lao-Cze* *Konfucius* kortársa alapította meg.“ (137-ik oldal) Igenis ezt a tant (mi valószínűleg az Istenről való tan!) *Konfucius* *Lao-Cze*-től vette át; de, mint *Wagner G.* („*Die heidnischen Kulturreligionen*“ Heidelberg, 1899. 50-ik oldal) kimutatja, a Taoizmus *Lao-Cze*-nél is sokkal régiebb! Már *Lao-Cze* előtt jóval voltak *Khinában* tao-gyülekezetek, kik még jól ismerték a *Tao*-ra vonatkozó

legrégibb s aztán elveszett iratokat. Már a *Schuking* legrégibb részében, Kr. e. 2200 körül találunk kifejezésekre, melyekben a legfőbb lény „*Tao*“-nak mondatik. *Lao-Cze* híres könyve a 81 fejezetből álló „*Taoteking*“ olyan metaphisika és theologia, mi régebbi források után készült

Egyptommal *Mahler Ede* foglalkozik. Irodalomról lévén szó csak helyeselhetjük, hogy szerző oly behatóan tárgyal a híres „*Halottak könyvéről*“, mely azért neveztetik így, mert annak egy egy példányát hajdan minden nevezetesebb mumia magával vitte. De, ha már felemlítjük ezt, meg a *Prisse*-féle papirusz iratot, akkor nem lehet elhallgatni azt sem, hogy ennek eleje tartalmazza a világ legrégibb *philosophiáját*, a melyet *Káigimni* irt *Sznofru* fárao idejében Kr. e. 4900 körül.

Babylon-Assyria irodalmi viszonyait ismét *Mahler Ede* ismerteti. Érdekes az ékirásról való fejtegetése s valószínű, hogy az ékirás, annak a turáni népnek az írása, mely hajdanában *Assyria* földjén lakott t. i. a *sumer* és *akkadoké*. De ez a bennünket magyarokat közlelő is érdeklő ősnép, melytől, — mint a kultúrában már a praehistorikus időkben nagyon előre haladt néptől kétségtelenül a *babylonok* is sokat tanultak, — megérdemelte volna, hogy kivittebben foglalkozzunk vele. Annyival inkább, mert szerző úgy sejteti velünk (183-ik lap), hogy *Istárnak* (bibliai *Astarte*?) ennek a sémita istenanyának (a matriarchalis korszak egyik nő-istene!) érdekes mythosát is, — mikor t. i. *Istár* az ifju tavasz-istenbe *Dummuzba* beleszeret s érette leszáll az alvilágba, — egyenesen *sumér* eredetűnek tartja. S a *babylonok* kosmogoniájáról szólva miért nem ismerteti szerző ugyanazoknak özönvízi mythosát is? Hiszen ez a rendkívül érdekes mythos, mely hasonlóképpen *sumér* eredetű, mely bepillantást enged az ó-testamentumi *Mózes*-féle özönvízről szóló elbeszélés eredetére is. Aztán megérdemelte volna a tárgyalást a *babylonok* és *assyrok* astrologiája és astronomiája is.

A *héber*ek szellemi munkája gyümölcseinek java részét *Neumann Ede* a bibliában mutatja fel. Ennek a méltatásába azonban nem bocsátkozhatunk; mert, mint pozitív alapon álló theologusok kénytelenek volnánk szerzővel több ponton erős összeütközésbe jönni; a mit most kerülni akarunk. Hogy milyen állást foglal el szerző, kiki ezen kijelentéséből következtetheti: „a bibliában egyszerű pásztortörténetek és bájos legendák mellett a vallás tételes törvényeit és az erkölcs legfontosabb tanait találjuk.“ (189-ik oldal.)

Az *arabok*. Írója *Goldziher Ignác*. A központ a *Korán*, mely mellett felemlítendő lett volna a *Szonna* is, mint a mohammedán ceremonialis törvények gyűjteménye. Becses adatok vannak azonban e tanulmányban a Mohammed előtti arabs kultúrára s a történelmi irodalomra vonatkozólag, mely utóbbi már persa alapon épült fel. Érdekes az arabs prózai stílus jellemzése is, mit sokan verses prózának neveznek.

Perzsia. *Kégl Sándor* tollából. Itt mindenképp rá kellett volna mutatni azokra a félreismerhetetlen rokonvonásokra, (*Fiók* a hinduknál rá is mutat!) melyek a perzsa vagy iráni vallásos irodalmat a hindu vallásos irodalommal összekötik. Felemlítendő lett volna az is, hogy az *Aveszta* hogy került Európába? Az azonban nagy igazság, hogy ez a szentkönyv „számos nemzedék vallásos fejlődésének az eredménye“. Vannak benne negyedfélezer esztendő részletek is, s tévedés azt mondani, hogy „némelyek vele egészen Kr. e. VIII-ik századig mennek vissza“ (332. lap). A „*gathák*“-ból egyes részeket tordításban már csak azért is bemutattunk

volna, mert innen győződhetünk meg arról, hogy Zarathustra nem költött személyiség, hanem valóságos történeti alak Raga városából a Spitama nemzetségből. Firduszi jellemzése igen szép.

Az *örmények*. Irta Patrubby Lukács. Egyetlen nép, mely az ókorban Elő-Ázsiát lakó népek közül nemzeti jellegét, és nyelvét mind e mai napig megőrizte. Irodalma az eddigiekhez képest fiatal, mert Kr. u. az 5-ik században kezdődik. E nép sajátos keresztény műveltségre tesz szert s külön írást talál fel. Különösen az 5-ik század végén gazdag irodalma volt, mely a keresztényen theológiára nézve is nagy jelentőségű. Érdekesebben vezeti le szerző századokról századokra ez irodalom fejlődését.

S ezzel eljutottunk a *hellének* irodalmának ismertetéséhez, melyből az 1-ső könyvet Hegedüs István, a 2-ik és 3-ik könyvet pedig Pecz Vilmos írta meg.

Itt már általánosan ismert terrénumon mozgunk s egész általánosságban elég legyen csak annyit jegyeznünk meg, hogy az érdekes szerzők olyan kincsesbányát tárnak elébünk, melyeknek haszna még azokra is megbecsülhetetlen, kik a hellén irodalmat és kulturát közvetlen forrásokból ismerik.

Ezekben adtuk a *Franklin-Társulat* kiadványában megjelent „Egyetemes irodalomtörténet“ anyagának ismertetését. Újlag mondjuk, hogy e hatalmas irodalmi vállalatnak a bece minden kétségen felül áll. A mi megjegyzéseket tettünk is az egyes tanulmányokra, azok nem annyira a szigorú kritikának, mint annak a különösebb figyelemnek kívánnak tacubizonyosságai lenni, melylyel e vaskos kötetet átalolvastuk. Melegen ajánljuk e vállalatot a lelkészek, tanárok, tanítók s mindazon művelt olvasóink becses figyelmébe, kik az efféle kérdésekkel közelebbről nem foglalkozhatnak, de a világkultúra iránt érdeklődnek.

Debrecen, 1903. május 7.

E. L.

KÜLFÖLD.

Francia egyházi szemle.

Az a nagy harc, melyet a francia kormány a pápás egyház ellen folytat, egyre nagyobb mérvet ölt. A pápaság hívei igyekeznek úgy tüntetni fel a dolgot, hogy a francia kormány a kereszténység ellen harcol, de az elhangzott nyilatkozatok tiszta világitásba helyezik a küzdelem indító okait. Nem régen a francia szenatusban mondotta egy tekintélyes férfiú, hogy a kormány nem a vallás ellen harcol, hanem a pápai theokrátia ellen. „Mi tiszteljük a dogmákat, — mondta az illető, — mi csak a pápát támadjuk, mert a pápák nem elégszenek meg azzal, hogy Jézus Krisztus helytartói legyenek, hanem a világ urai akarnak lenni.“ A kormány a pápás egyházzal szemben való ily erélyes fellépése bizonyára nagy mértékben hozzá járul ahhoz, hogy napról-napra kemény támadások érik a pápás egyházat különösen azok részéről, a kik a katolikus papi rendből lépnek ki. Egyik nem rég kilépett apát nagy hatást tett ama leveleivel, melyeket kilépése alkalmával felebbvalóihoz intézett. Azt fejtegeti leveleiben, hogy azért lépett ki, mert komolyan tanulmányozta a Krisztus vallását és pedig úgy, hogy annak az eredetéhez, az evangéliumhoz fordult. Egyik felebbvalója nagyon jellemzően mondotta erre, hogy nagyon helytelenül tette azt, hogy a biblia tanulmányozása közben ellen-

feleiknek a protestánsoknak az iratait olvasta, mert ez által „ellenségeinél kereste a világosságot.“

Hogy ezután a katolicizmus ellenségeihez ne legyen kénytelen fordulni „világosságért“ a pap, ezért a pápa a biblia tanulmányozására egy új bizottságot alakított a múlt év okt. 30-án. Ez a bizottság különbözik attól a bizottságtól, a melyet a pápa a múlt év januárjában kinevezett. Az új bizottság Rómában székelt és szabályszerű üléseket tart, határozatai azonban csak a pápa jóváhagyása után tétetnek közzé. A pápa a bibliának összes kéziratát összegyűjti a Vatikánban, hogy a bizottságnak minden segédeszköz rendelkezésére álljon. A biblia tanulmányozásának a célja az, hogy megszüntesse a lelkek ama nyugtalanságát, melyet a protestánsok némely eretnekségei támasztottak. A pápa különösen két szempontot emel ki utasításaiban. Egyik az, hogy a tanulmányok megfeleljenek korunk szükségleteinek, másik pedig, hogy magyarázni és védelmezni kell a szent könyvet a tudományok és tévelygések közepette. A bizottság minden eszme mozgalmat figyelemmel kíséren és ne tartson idegennek semmiféle modern felfedezést. De viszont feladata az is, hogy „a szentírás tekintélyét fenntartsa.“ Tehát eddig elég szépen indul az utasítás, de egyszerre aztán megváltozik az utasítás hangja, mert azt mondja, hogy „hit és erkölcs-kérdésében az írás hiteles értelme gyanánt kell venni azt, a mit megtartott és a mit megtart ma is az anyaszentegyház, melynek kötelessége megállapítani a szent könyvek értelmét és kötelessége annak a magyarázása is.“ Sőt egy későbbi kifejezés meg már határozottan kifejti, hogy ez a bibliai tanulmány csak porhintés a világ szemébe, mert azt mondja a pápa, hogy „mindazon kérdésekben, melyek eddig az egyház részéről határozat tárgyai nem voltak, minden tudós követheti azt az értelmezést, a mely neki előnyösebbnek tetszik.“ Ezek után elképzelhetjük, hogy a „hagyomány“ minden haladást ki fog zárni a bizottság működésében, mert a pápai utasítás gondoskodott róla, hogy ez a bizottság semmi felfedezést ne tegyen. Egy példa ez arra, hogy a szabad vizsgálódás Rómában teljes lehetetlen.

A francia katolikus papok azonban úgy látszik, hogy a biblia tanulmányozásának kérdését komolyan veszik, innen van, hogy Houtin apátnak a biblia kérdéséről írt műve az Indexre került, a párisi érsek Loisy apát „Az evangélium és az egyház“ c. munkájának olvasását eltiltotta, s az apátot Rómába idézte. Marcel nevű papot szintén eltiltotta a misézéstől egy hírlapi cikke miatt.

Az utóbbi időkben már nagyon tartózkodva nyilatkoznak a francia protestánsok az állam és az egyház külön választásáról. Egyik kiváló protestáns férfiú legközelebb azt mondta, hogy az állam és az egyház elkülönítésének kérdése nagyon sokat veszít a maga ideális eszméjéből, mert ez nem egyéb, mint a kultusbudget megszüntetése. Már pedig jelenleg a francia katolikusok számára a kultusbudgetben felvett 40 millió frankból átlag 1-1 frank jut egy-egy katolikus lakosra, míg a protestánsok számára felvett 2,201,150 frankból átlag 3-3 frank esik egy-egy protestánsra. Fejenként 3, és családonként körülbelül 12-12 frank előteremtése igen nehéz feladat. Még nagyobb veszedelem rejlik azon eshetőségben, hogyha esetleg az állam és az egyház különállása után a császárság visszaállítatná, mert a francia császárság bizonyosan vissza állítaná a katolikus egyház hivatalos helyzetét, míg a protestáns egyház akkor sem kapná vissza a kultusz budgetben jelenleg felvett összeget.

Az evangéizáció a téli hónapokban teljes erővel folyik. Mindenütt új és új evangéizáló állomások felállítására válik szükségessé, mert az evangélisták nem képesek eleget tenni a sok meghívásnak. Némelyik katolikus pap maga terjeszti az evangéliumot. Így tett nem rég Saint Carice nevű község papja, a ki hiveinek kezébe adta az új testamentumot és hiveinek az evangéliumról predikált, majd kilépett a katolikus egyházból és az evangéizáló társaság agense lett. Volt hivei egy levélben keresték fel, melyet aláírt csaknem minden családapá. Ezen levélben hívják volt papjokat magok közé, hogy hetenként legalább egyszer menjen közéjük „és segítsen nekik feltárni az emberi tévedéseket, hogy mindnyájan beléphessenek az evangélium igazság országába.”

Barcsa János.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Német szóra.** Az utóbbi hónapok folyamán többszörös közeledés történt Debrecen és az erdélyi szász város, Nagyszeben társadalmá között, s többen népszerűsíteni akarjuk azt a gondolatot, hogy a közelgő nyári nagy szünidő, vagy esetleg egy egész tanév folyamán cseréljük ki gyermekeinket — akár fiut akár lányt — egy szász gyermekkel. Óhajtom e mozgalmat melynek nemzetiségi szempontból kiszámíthatatlan fontosságu következményei lehetnének, minél szélesebb körűvé tenni, s e végből felhívom lapunk útján mindazokat a szüléket, kiket tisztos társadalmi állásuk erre feljogosít, hogy, a mennyiben ilyen cserére hajlandók volnának: a szándékukat tudassák velem, s az erdélyi szász város akkor tényleg meglevő összeköttetésem alapján, itt én szintén mozgalmat indítok a cserék létesítésére, csak a gyors elhatározást, s ennek velem mielőbb tudatását kérem. *Csiky Lajos.*

— **Igazgató-tanácsi ülés.** A főiskola igazgatótanácsa e hó 12-én tartotta meg szokásos ülését a tavaszi egyházkerületi közgyűlés elébe terjesztendő főiskolai kérdések előkészítése céljából. A tárgysorozatot lapunkban már korábban közöltük volt s mivel az ügyek az egyházkerületi közgyűlésben fognak végleges ellátást nyerni: ezuttal részletes tudósítást nem lehet szándékunk adni; legföllebb egy pár fontosabb pontról emlékeztünk meg. Az igazgató tanács a természetben adott tanári lakások ügyében a debreceni egyházközséggel együttesen előlegesen elfogadott megállapodáshoz képest olyan értelmű javaslatot ad, hogy a debreceni egyház a részéről adott s megürülendő tanári lakásokért évi 1600 koronát fizessen a főiskolának, a mikor a lakások annak idejében egyenkint az egyház használatába lesznek átbocsátandók a ház utáni földekkel együtt. A főiskolai költségvetés tervezete nagy figyelem tárgyát kepezte és néhány időközben felmerült körülmény folytán igényelt esekély változtatással elfogadásra ajánlatik az egyházkerületnek. Az igazgató-tanács az ügyet kellő felszerelés s véleménynyel való ellátás végett a gazdasági tanácshoz kívánja tételni. A kollégiumi épület helyiségeinek átalakítása céljából Tóth István műépítész 500,000 korona költségű tervezetet készített. Ezzel csak a meglevő főiskolai helyiségek lennének átalakítva tanügyi célokra, a várva-várt internatus létesítése még ezen kívül esik.

— **Lelkészválasztás.** A batizi egyházközség főt. püspökünk mellett szolgáló ifju segédlelkészt, Szabó

Bertalant hívta meg a Makai Elek eltávozásával megüresedett lelkészi hivatalra. Az ifju lelkész a jövő hónapban foglalja el állomását, hol reá nagy feladatok teljesítése váraozik. Legyen Isten áldása ugy az új lelkészen, mint az őt egyező értelemmel meghívó gyülekezeten!

— **Csiky Lajos** kollegánktól ismét jelent meg egy új könyv, melyet ugyan régen megírt már ő, de csak a napokban jött az forgalomba. Mint fogházi lelkész írta ő meg nevezetesen „*Imádságok és elmélkedések protestáns vallásu foglyok számára*” című imakönyvét a társadalom ama elesettjei használatára, kiknek oly igen nagy szükségük van a lelki vigasztalásra, a vallás fölemelő gondolataira. A könyv jeligéje: Zsolt. LXXIX. 11. „Menjen bé te elődbe a foglyoknak fohászokdások.” Ez imakönyv az igazságügyi minisztérium kiadásában jelent meg, melynek azt Csiky díjtalanul engedte át, s nyomtatott a váci kir. orsz. fegyintézet könyvnyomdájában. Ára 80 fillér. Mindenesetre visszatérünk ismertetésére.

— **Szemelvények a hazai baptista missio irodalmi remekeiből!** (Hogy lapunk olvasóinak fogalmuk legyen ennek a „szent szövetségnek” viselt dolgairól, s meglássák a modort és módot, melylyel ezek a magokat másoknál különbeknek tartó atyafiak miként hasgatják az igazságot s mint ápolják a szeretet erényét, — egymásután néhány cikket fogunk e rovatban közteni, melyet szóról-szóra a „Bekehrer” elmű baptista folyóiratból vettünk át s felhívjuk az illetőket, a kikre a dolgok tartoznak, hogy találják meg a módját, e pizkolódásoknak útját vágni. Mert mégis csak türbetlen az, hogy ilyen dolgokat magunkon hagyjunk száradni.) Szerk.

* * *

Papi állás üresedésben. Éppen jó alkalom nyílt a pályázóknak, a kik pályázni akarnak papi állásra. Van üres hely bármennyinek is, mentől tömegesebben lehet reá pályázni. Teljes ellátás, lakás, fizetés, egy szóval minden a meglegedésig, II. Kor. 5. 1. III. Móz. 18. 5. Zsolt. 19, 12. Bővebb értesítést ad: Mát. 11, 28—30. I. Pét. 2, 9. Majdnem feléve már városunkban, a ref. egyházban nincs pap. Azóta az egyház pang, éppen úgy, mint annakelőtte az evangéizálás tekintetében. Csakugyan szegények, a számalom tárgyainak lehet őket nézni. Minden gonoszt véghez tudnak vinni, bármi nagy is legyen az. De a reformálás dolgában nem, még csak hallottjaikat is (bár legyen a legjelentéktelenebb) nem tudják a szegény lelki gyávák eltemetni. Már vagy négy temetésre minket, baptistákat kértek meg. Persze, mi ez alkalmat megragadtuk, mert volt és van is reá eset, hogy mi őket hívtuk a nyilvános istenitiszteletre és nem mindnyájan jöttek el, meg némelykor egy sem. De mi ezt nem néztük, hanem mikor ők hívtak meg, emlékezve e szavakra: „Nem fizetvén gonosszal a gonoszért — elmentünk. Legközelebb márc. 15-ére lettünk hiva az egyház gondnoka feleségének temetésére. Mi nem utasítottuk vissza e meghívást, bár célunk nem temetni, hanem a Krisztus prédikálása volt, a ki megfeszítettett. Mikor oda mentünk, már össze volt gyűlve a sokaság, a tanítást pedig feszült figyelemmel hallgatták és onnan már nem a halottat, hanem minket, hívőket kísért a sokaság kíváncsiságból a temetőbe. Itt ismét hallgatták a Mózes könyvéből vett ígéket. Végre szétoszolva, csoportonként tértek vissza, bizonyosságot téve az igazságról. Kedves testvéreim, igyekezzünk jó bizonyosságot tenni a világ előtt, hogy az által vezettosenek az emberek Jézushoz, az igaz főpaphoz,

hogy általa képeztessenek lelki papokká az emberek, hogy ne lennének olyan gyávák és később el tudhasák temetni halottjaikat. Igyekezzünk gyülekezetünkben nevelni papi növendékeket. Sz. A—m. Csermő. (Vége.)

— **Néhány szó a „baptista missio Erdélyben“ c. cikkhez.** Polemia s éppen jeremiási nagy keserveket öntő, sentimentalis dolgot elíró közlemény miatt hirlapi polémia terére lépni sem izlésemmel nem egyezik meg, sem annak az álláspontnak nyilvános megvédése érdekében, melyet mint kálvinista lelkész képviselek, nincs semmi szüksége; mindazáltal, mivel a szertejáró s ordító oroszlánok egyikének a „Békehírnök“-ben (?) megjelent s reám legkevésbé szeretettel irányított közleménye alkalmat adott arra, hogy tisztává tegyem a láthatárt s a szükségeseket a maguk valóságában lássák azok, kik a „sóhajást, könnyeket,“ meg az idvesség általuk kreált gyöngéd módját veszélyeztetve szokták látni a „szent szövetségnek“ eredeti értékére való szállításában, hogy hallgatásom úgy ne magyaráztassék az én ellenfeleim által, mintha nekik igazuk volna, a „Debr. Prot. Lap“ nagyt. szerkesztője által nekem adott helyen kívánok néhány szóval választ adni. Általános megjegyzésemet röviden azon kijelentésben foglalhatom össze: „bizony semmi sem új a nap alatt, még a hívő testvérek és barátok igazat mondástól való őszinte tartózkodása sem.“ Mert száraz tény annyi a közleményben, hogy megjelentek éjszakának idején néhányan, köztük cikket írni próbálkozó atyámfia is, M.-G.-Monostort azzal a bevallott jó szándékkal, hogy „megtérést“ hirdessenek békesség s szeretetnek melegségével; a mi kétségtelenül méltánylandó, mert bizony nekik is szükségük van erre, habár nem is oly módon, oly formák között, mi mintha farizeus izü volna; az is tény, hogy összegyülekeztek; de mivel az idvesség kiskerítésének általuk propagált módja a közsébeliek előtt még eddig az ideig sem tűnt föl valami szívet fogjulejtőnek, annál kevésbé a lélek számára szükségesnek, inkább megbotránkoztatva, de józanul gondolkozó elmével s azzal az elhatározással jöttek hozzám, mint lelkészükhöz, hogy ezt a nem várt megtiszteltetést valahogy visszautasítsák nélkülem, vagy velem, mert „azokat a belopakodott csufokat, sem mint emberek, sem mint reformátusok nem hajlandók elszenvedni a községben; s ha atyáik voltak annyira tisztességesek, hogy soha még csak egy is nem tántorodott meg becsületes református hitében, tévelygésnek áldozatul nem esett, ők sem tűrik el, hogy a békességű községbe ragadozó féreg essék!“ Így letem én is hallván hallójuk s látván látójuk az ő bölcsességüknek s ezen én odamenetelem volt indító oka annak, hogy „oly sok nép gyült egy szép, nagy házba,“ nem pedig az az ellenállhatatlan vágy, hogy hallgassák azokat, kik előtt egyik megjelent egyszerűen, de józan gondolkozó földmives határozott erővel kijelentette: „vagyon nekünk igaz prófétánk, azt hallgatjuk; magukat, kik nem iskoláztak, nem is tanultak s csak könnyű kenyérekertnek tartják az idvességkeresést, nem hallgatjuk, mert csak úgy tévelyegnek, mint pásztor nélkül a nyáj! Nekünk van lelkipásztorunk; van papunk! S ez mondatott az ő „tiszteletük“ után. Mintha csak a tanítványokkal szemben örületesen felhangzó, vádló szavak hangzanának, úgy jelenik meg a „Békehírnök“-ben az édes bortól részegedtek meg analogja: „egy részeg, káromkodó barát.“ „részeg mellette ül“ mert ez mondta a fent említetteteket! Bizony nekik a látás józansága „részegség“; a leplezetlen igazság, mely velőket oszt, „káromkodás“; mind csak azért, mert talált. Igazság-

gal szemben pedig megállani még a magukat eleven „szentségre“ praedestináltaknak is legalább is vétkes könnyelműség! ha bennük annak halvány árnya sincs meg. De hadd térjek át magára arra a dologra, melybe legmélyebb keserűségét öntötte az én atyámfia, dacára szeretetének, békességű voltának s nagy bibliaismeretének, mely ez egyszer valóban cserben hagyta, mert feledtette véle Efézusbéliekhez írott levél 4. r. 26. v.-t, viszont engem megnyugtató Mt. 5, 11-gyel. Szólottam, mert szólanom kötelesség volt; szólottam röviden a dogmatikai, isagogikai bántó botlások kiigazítása végett; azoknak a Mt. 3, 1–10-ben foglalt gondolatoknak oly világításban való előadása mellett, hogy a kiigazítás s helyes megértés alapjára álló fölfogás meg egyező legyen a ref. ker. egyház krisztusi váltság-tanával. Azon néhány értelmetlen szó, mely tendentiozusan van szájamba adva, mintha én úgy s azt mondtam volna, a józanul gondolkozó előtt is evidenssé teszi a cikkiró keserűségét s a rajtuk annyiszor beigazolódtatott igazságot: „a betű megöl“. Nyilván látszik ez itt is, mert tán emlékezni vél egyik, másik szavamra, de azt sem egészében, sem vonatkozásában reprodukálni nem képes. Nem lep meg a hívő testvér emlékezésére való képtelensége; de csodálkozásba ejt a mód fölötti ravaszság, melynek tollát a bűnös öntudat szennyébe mártogatja. Nem is reagálok arra a tudatlanságra, melyet újra velem mondat el közleményében, hogy t. i. a keresztség az újjászületés ténye maga, vagy éppen gyümölcse a megtérésnek; mert ez a csoda valami, ismét egy kreatura. Nem reflektálok azokra a hálborgató dolgokra, melyeket tovább szöve türelmes papírra vettem; a mikor egy beszéd közben arabba tett kis kiadásu bibliára (ismét) azt mondatja velem: „ez meg nem is elfogadni való.“ S ha magára a kis bibliára mondtam legyen is, a mit mondtam, akkor sem tördelném kezemet s sírnék megtérés után vágyó könnyeket, sóhajtanék farizeus módon nagyokat, mert azon tény alapján állok, a melyen állanak azok, kik az ő s új testamentum együttes kiadásának nyelvezetét sem tartván a mai fejlettebb nyelvviszonyokhoz képest megfelelőnek, újrafordítása, átdolgozása nagy munkáját szükségesnek tartják. Ily értelemben szólottam az erdélyi énekeskönyvről, a melyben szintén sok átdolgozni való van zeneileg éppúgy, mint vallás-költészeti szempontból. S most érdemlem ki a 3-szoros átkot, hiszen én gyülekezetem tagjainak bemondása szerint „az ur igéjét (talán Kozma I. ur beszédjét) nemcsak oly sok nép előtt, hanem szöszékből is ellenszenvvel semminek tartom.“ Itt csak az a bökkenő, hogy cikkező fogalomzavarban van; mert el akarja velem hitetni, hogy mindenki ur, ki, ha értelmetlenségeket is, beszél, ur, még ő is, elfelejti Mt. 24, 5.-t; el a legnagyobb evangéliumot: Csel. 4. 12. Én már csak ezt az Urat ismerem el magam fölött, mert Ő az én Krisztusom egyedül. Mással természetesen ellenlábás vagyok, mert ez a más olyan, kin betelik 2. Thess. 2. 7—8. S ez — az én gyöngeségem mellett is — nekem elég! Sőt tovább megyek, Istenem ellenállása mellett magam is küzdök; nyesegetem az egyházfegyelem ollójával a beteges hajtásokat; mert ott, hol az Ur igéje ellenében érző beszédet minden alkalommal telt templom előtt mondhatok, urvacsorát a lélekszám 150%-ának oszthatok a bűnbocsánatot az egyetlen Krisztus által esdőknek, betegeknek lenni nem szabad, csupán az élő Krisztusra támaszkodó gyöngékek, kiket erősíteni, táplálni az evangélium tejével öröm. Különben pedig a történelmi hűség kedvéért megjegyzem, hogy közigazgatási uton megvonatott a

lehetőség arra nézve, hogy az én cikkező atyámfia állhasson a patak felső végére s a víz turbálása miatt felfalni akarja azt, ki alant áll. Talán ez is hozzájárult a nagy keservhez! Végül az a kívánságom kísérje az igazságot keserves bánkodással hasogatni próbálót, vajha lehetne valóban a béke, az isteni örömhír egy kicsiny és teremni képes talaja szive, elméje, hogy minden, erőltetett szentsége mellett is szólhatna az igazat, az életet, hogy ne lenne oka senkinek Festussal kiáltani föl róla. (Csel. 26. 54.)* *Paulai Viktor* ev. ref. lelkész.

— **Korcsmák szaporítása pap indítványára.**

Szilágysomlyó rendezett tanácsu város circa 5000 lakosból áll. Van benne négy templom, egy református, egy római, egy zsidó és egy görögkatholikus. Volt eddig 32 korcsmája, tehát minden 156 lélekre jutott egy korcsma. A görögkatholikus vallású lelkész és vikárius kevesellette — nem ugyan a templomokat, hanem a korcsmákat s a városi képviselőtestülettől még két új korcsma engedélyezését kérte. A képviselőtestületben tekintélyes ügyvédek foglaltak állást a kérelem megadása ellen, de hiába, a vikárius ur kérelme meghallgatást nyert. Most már nyugodtabban alhatik a vikárius ur, mert minden 147 lakosra jut egy korcsma, s talán nem lesznek úgy tulzsufolva ivókkal a korcsmák mint eddig. De hátha csak arra lesz jó a két újabb korcsma, hogy a kínálózó alkalom többszöröződése még több ivót esalogasson? Nem gondolja-e a vikárius ur, hogy ezzel csak a templomok közönsége ritkul? . . .

— **Baksay Sándor akadémiai rendes tag.** A „Gyalogösvény” „Szederindák” című elbeszélések íróját; a Kisfaludi-társaság kiadásában megjelent s annak idején lapunkban is ismertetett „Illiász” fordítóját s az ezenkívül is sok érdemet szerzett legmagyarabb és legrokonszenvesebb írók egyikét, a kunszentmiklósi református egyház lekipásztorát a magyar tudományos akadémia f. hó 8-án tartott gyűlésében 39 szavazattal 4 ellen az 1-ső osztályba rendes tagul megválasztotta. Tudva van, hogy „a nemzet Prometheusza” Gróf Szécsényi István az akadémia jeligéjéül egykor ezt választotta: „borura derü!” E „derüt” s ennek halovány sugarát sejtjük mi ebben a választásban is. . . . Kálvinista pap és . . . akadémiai rendes tag . . . !!! Különben *Baksay Sándor* e kitüntetésre rég rászolgált. Abban az 1-ső osztályban legjelesebb szépiroink sorozata van lefoglalva s e sorozatban a legelső helyek egyikét kétségtelenül *Baksay Sándor* foglalja el. Szívvel üdvözljük őt!

— **Érettségi vizsgálati kormányképviselők.**

Debreceni főiskolánk tanárai közül a közoktatásügyi miniszter a következőket küldte ki a f. tanév végén tartandó érettségi vizsgálatokhoz: Dr. Kérészy Zoltánt Csurgóra, Csiky Lajost Mezőturra, Dr. Barta Bélát Szászvárosra. Egyházkerületünk ev. ref. főgymnasiaiban kormányképviselők lesznek: Békésen Fischer Miklós iglói ág. ev. főgymn. igazgató; Debrecenben Dr. Kiss Áron budapesti paedagogiumi igazgató; M.-Szigeten Dr. Szádeczky Lajos kolozsvári egyetemi tanár; H.-M.-Vásárhelyen Kenessey Béla kolozsvári theol. ak. igazgató; Szatmárt Nagy Gyula orsz. levéltárnok; Kisujszálláson Téglás Gábor dévai áll. főrealisk. igazgató, s Mezőturon, mint fentebb már irtuk, Csiky Lajos.

* Egészen felesleges a „Békehírnökkel” s annak tisztelt munkatársával vitába boesátkozni. Falra borsót hányni semmit nem ér! Csupán csak az a céloim e néhány cikknek leközlésével, hogy alkalmat adjak lelkészársaimnak tudomást venni arról, hogy mit csinálnak és mire képesek ezek az atyafiak. De ezekre válaszolni egyáltalán kár volna. Szerk.

— **Hírek Hódmezővásárhelyről.** A hódmezővásárhelyi ref. egyház ismét újabb jelét adta annak, hogy az idők jeleit megértve, alaposan tud intézkedni s tenni a vallás-erkölcsi élet megjavulása, az egyháziasság megelevenítése végett. E b. lapban évekket ezelőtt jött egy cikk, a mely a presbyternek, mint eredetileg a gyülekezet episkopusának, ma is fenálló felügyelői kötelezettségét fejtegetve, azt a javaslatot hangoztatta, hogy az egyes egyházak, presbytereik között osszák fel a hiveket utcák szerint, azzal az utasítással, hogy kiki a maga járásában igyekezzék a felebaráti és hittestvéri szeretet szelidségével és jóságával felügyelni a vallásos és erkölcsi élet felett megbotránkozató eseteket, vadházasságokat haladéktalanul adják tudtára a lelkésznek, hogy ennek módja legyen ott megjelenni egy presbyterrel és lelkére hatni a vétkezőnek stb. stb. Efféle intézkedést az újvárosi lelkész Hódmezővásárhelyen fogatosított is, természetesen csak jó hatását tapasztalhatta annak. A vadházasságok eltűntek, a hivek s a lelkész egymáshoz való viszonya gyöngédebb, áldásosabb lett stb. S talán e példán indulva, a lelkési kar javaslata folytán az egyháztanács az egész várost felosztotta az említett felügyelet végett presbyterei között a legközelebbi gyűlésen. Igaz, hogy némely felületesen gondolkozó vagy egyházáért ily módon szolgálni ma még restelkedő előtt némi visszatetszést szült ez az intézkedés, de végeredményében csak áldásos lehet az. S ez intézkedéseért a hódmezővásárhelyi presbyteriumot egész lelkesedéssel üdvözljük. Nagy egyház ez: fényeljük hát célhoz vezető jó példával! Az írás is azt mondja: „A gyertyát sem azért gyújtják meg, hogy elrejtsek . . . nem rejtethetik el a hegyen épített város!” Hogy a példa vonzóbb legyen, ide igtatjuk azt is, hogy e presbyterium a presbytereknek kiadott utasításban ezt is mondja: „Tekintettel pedig arra, hogy sok vadházasságban élő egyének van törvényes társa, a kitől elválni szeretne, hogy aztán vadházasságát törvényessé tegye, de a valóper költségeit nem bírja. Az ilyen fél felvilágosítandó affelől, hogy az ő házassági pörének vitelére „törvény szerint” díjazás nélküli ügyvéd rendeltek, ha e célból a helybeli járásbíró előtt jelentkezik; és a házasság újabb megkötése sem kíván költséget, mert az a polgári anyakönyvvezetői és eskető lelkési hivatalok előtt szintén díjazás nélkül eszközöltetik.”

— **„Der Protestantismus in Ungarn im Jahre 1902.”** Ez a címe annak az érdekes és gondosan összeállított cikknek, mely a Lipcsében megjelenő „Chronik der christlichen Welt” április 16-iki számában látott napvilágot s megismerteti a külföldi világgal 1. a klerikalizmus ellen viselt küzdelmeinket; 2. az 1848. XX. t.-c. et s annak képviselőházi felszínre vetését; 3. a Magyar prot. irodalmi társulatot; s végre 4. Báró Bánffy Dezső nov. 8-iki beszédét. Írója pedig ennek a cikknek *Veress István* révi lelkészársunk, ki egy alkalommal már a magyar református egyház alkotmányának az ismertetését is ki akarta adni német nyelven, de nem akadt rá kiadó azért, mert, mint a lipcsei könyvkiadó irta: „az e fajta műveknek Németországban nem sok olvasója és vevője lenne!” Pedig, hogy milyen jelentőségű volna egy ilyen műnek akár német, akár francia nyelven való kiadása: annak a jellemzésére csak azt hozzuk fel, hogy az 1899. évben Lipcsében *Rieker* tollából egy 208 oldalas mű jelent meg a világ összes reformátusainak *egyházalkotmányáról* s e műben összevissza 21 sorban emlékszik meg a szerző mi rólunk, magyarokról! Nem állott a ren elkezésére for-

rás, a melyből dolgozhatott volna. Azért melegen üdvözljük Veress Istvánt ezen a téren; derék dolog az, hogy a művelt világ végre-valahára hű értesüléseknek jut felőlünk birtokába. Eddig csak a szászok és szlovákok ismertettek bennünket a külfölddel. Nem is sok köszönet volt benne.

— **A székesfővárosi római vallásuk templomai.** Az ultramontan hierarchikus zsoldban álló sajtó keveseli a székesfőváros területén álló saját felekezeti templomok számát s többnek állítása érdekében agitál. A mennyire szerte kalandozó numerusaiból kivethetjük, circa 11 különféle templomban gyakorolják ottan a római vallás hívek a vallásukkal járó szertartásukat. A nevezett sajtó a templom-szaporítás módját fel is fedezi: „Püspökeink, — úgy mond — káptalanjaink és mágnásaink nagyon gazdagok (szokatlan beismerés!) Ha valamenyien tennének egy alapítványt és bizonyos meghatározott határidő lejártáig évi jövedelmük egy tized vagy egy huszad részét önként felajánlanák több templom felépítése céljából, ha — — Budapesten és az egész országban gyűjtést indítanának” stb. hát akkor lehetne építeni templomot quantum satis. Szóval „pénz volna elég”, „papság is akadna bőven . . . Itt vannak a jezsuita, a dominikánus és karmelita atyák. Vajjon nem-e (sic!) jönnének ide sietve szent munkát végezni, hatalmas keresztényársadalmi missiót teljesíteni?” Hát mi az igaz keresztényi vallásosság terjesztése eszközének, a templomok szaporodásának mindenkor csak örvendeni tudunk. De a hova a jezsuitákat specifikálják „szent munkát végezni, hatalmas keresztényársadalmi missiót teljesíteni”: nem tudjuk elképzelni arról a helyről, hogy az a Krisztus tanította szeretet tüzhelye legyen. Vakok volnánk, ha a történelem meztelen igazainak ismerése után is elég jámborok lennénk felülni a hazátlan jezsuitizmusnak. Abban nem kételkedünk, hogy az otthon méltó elbánásban részesülő franciaországi fekete csuhások is „sietve jönnének” ide, a hol „püspökeink, káptalanjaink nagyon gazdagok”, a hol „van pénz elég”. Hát építetek templomokat, de azokban ne az emberi bölcsességet hirdessétek hanem az Istenit, ne az emberi gyűlöletet prédikáljátok: hanem az önfeláldozó szeretetet, s imádkozás közben ne Róma felé forduljatok . . . És végül képtelen dogmatikai szofizmákra támaszkodva ne zárjátok ki templomotok falai közül Kölcsey fenséges himnuszát!

— **Érdekes árleengedés a Herkulesfürdőben.** Az alatt felsoroltak, kik Herkulesfürdőben gyógycélből egy hétnél tovább tartózkodnak, úgy a lakás törzsáránál, valamint a fürdők áránál április hó 15-től október hó 15-ig, a július hó 1-től augusztus hó 26-ig tartó főidényt kivéve, 50%-nyi árkedvezményben részesíttetnek: 1. Az orvos urak mindenkor szabad fürdöket, gyógy- és zenedij-mentességet és a szobák törzsáránál 50% kedvezményt élveznek; családtagjaik szintén a gyógy- és zenedij fizetésétől mentek, a lakás és fürdőknél bármikor 50% kedvezményben részesíttetnek. 2. *A hazai sajtó tagjai az elő- és utó évadban a szobatorzsárak és fürdők után 75%-os, a főidény alatt 50%-os kedvezményben részesülnek.* 3. Valamennyi állambivatalnok. 4. Valamennyi vármegyei hivatalnok. 5. Az összes városi és községi hivatalnokok, lelkészek, községi és körjegyzők stb. 6. Bank és takarékpénztári hivatalnokok. 7. Betegségélyező pénztári tagok. 8. Az osztrák-magyar monarchia tisztviselő együletének tagjai. 9. A gazdasztek és erdőtisztek egyesülete tagjai. 10. A magyar tisztviselők országos egyesületének tagjai. 11. A magyar vasuti és hajózási Club tagjai. 12. A pénzügyi tiszt-

viselők országos egyesületének tagjai. 13. A magyar tanítók egyesületének tagjai. 14. A kereskedelmi utazók egyesületének tagjai. 15. A magyar folyam- és tengerhajózási r.-t. hivatalnokai és alkalmazottjai. 16. Az első cs. és kir. dunagőzhajózási társ. hivatalnokai és alkalmazottjai. 17. A magyar színészegyesület tagjai. 18. A „báro Hirsch“-féle jótékonyági egyesületnek 20 tagja. 19. Valamennyi „Turista egyesület“ tagjai. 20. Az „Ott-hon“ tagjai. 21. A „Kereskedelmi alkalmazottak egyesülete“ tagjai. 22. A biztosító intézetek hivatalnokai. Megjegyzések: Az említett kedvezmények csakis hiteles igazolványokkal ellátott személyeknek adatnak. A kedvezmény csakis azoknak adatik meg, a kik az igazgatóság szállodáinak egyikében laknak; a magán szállodákban lakóknak kedvezményre — fürdő áraknál nincs joguk. A szobák áránál engedélyezett kedvezmény azok törzsáránál értendő. *Fürdőigazgatóság Herkulesfürdő.*

— **Kongrua-ügy.** „A lelkészi jövedelem kiegészítéséről szóló 1898. évi XIV. t.-cikkhez kézikönyv” írta Zsiray Károly, — sajtó alá kerülve, legközelebb megjelenik. A munka a törvény, ennek végrehajtási utasítása és az eddig létrejött elvi megállapodások rendszeres, teljesen kimerítő foglalata, mely minden irányban tájékozást és tiszta képet nyújt a lelkészekre nézve fontos törvényről. A kézikönyv tartalmából szolgáljanak tájékozásul a fejezetek címei: Igény tárgyi szempontból. Igény személyi szempontból. A jöv. kiegészítés megvonása, elvesztése. Jövedelem bevallás. Jövedelem változás. A) növekedés, B) csökkenés. Személyváltozások bejelentése. A jöv. kiegészítések utalványozása, kifizetése és elszámolása. Függelék: az időközi jöv. kiegészítési járandóságok kiszámításának módja. — A kézikönyvet a minta-melléletek és az időközi illetmények kiszámítására vonatkozó táblázat teszi teljessé. A kézikönyv az egyházi hatóságok, lelkészek és egyházközösségek számára hézagpótló segédkönyvet képez. A kézikönyv 1 kor. előfizetési díj és bérmentes szállításra 20 fillér, összesen 1 korona 20 fillér előleges beküldése mellett 1903. évi május hó 20-ig megrendelhető a „Magyar Szó” kiadóhivatalánál (Budapest, VI., Andrassy-ut 48. sz.) A mű az előfizetési határnapon tul 2 korona bolti áron lesz megszerezhető.

— **Tájékoztató.** A „Magyar Biblia és Evangyéliomi Iratterjesztő Társaság”-alapot, csekély kezdettel, néhány évvel ezelőtt létesítette Karcagon a „Kis Tükör”-nek két buzgó munkatársa oly célból, hogy ez alapját képezze egy ily című országos egyesületnek; a mire hazánkban — viszonyainkat s több rendbeli e nemű hiányosságainkat tekintve — már ma is nagy szükség van. Az alap jelenleg, s mindaddig, míg országossá nőheti ki magát, a „Kis Tükör” Olvasók Evangyéliumi Egyesületének a kezelése alatt áll s annak a felügyelete mellett működik. Ez idő szerint első jelentősebb kiadványa a „Keresztényen népszerű” evangyéliomi naptár, (ára 40 fillér.) Az alapkezelőség címe: Karcag IX. 2227. sz. — „A Keresztényen Népszerű” ismertetésére nézve elégnék tartjuk az alábbi körlevél közlését: 4573/902. — Nagytiszteletű főesperes ur! A „Magyar Biblia és Evangyéliomi Iratterjesztő Társaság”-alapkezelősége Karcagon „Keresztényen Népszerű” címen naptárt adott ki az 1903-ik évre. A naptár a cím fogalmának megfelelő tartalommal, kifogástalan kiállításban, irodalmi színvonalon álló, evangyéliomi irányú, népies olcsó mű. Ára 40 fillér. Kapható Nádasdy József keze-lőnél Karcagon IX. 2227. Ajánlom főesperes ur és a lelkésztársak, valamint egyházaink hiveinek szives figyel-

mebe. Miskolcon, 1902. év nov. 28-án. *Zelenka Pál*, püspök. Mi sem mondhattunk volna egyebet.

— **Mitrovics Gyula siremlékére** eddig a következő adományok gyűltek be: dr. Legányi Gyula 10 kor.; dr. Bartha Béla 10 kor.; Somogyi Pál 2 kor.; dr. Gulyás István 10 kor.; Bakos Kálmán 2 kor.; Kovács József 6 kor.; Dóczy Imre 10 kor.; Karay Sándor 10 kor.; S. Szabó József 10 kor.; Eperjessy István 2 kor.; a kolozsvári theol. ifjuság gyűjtése 12 kor. 20 fill.; Mészáros József (Negyed) 5 kor. Összesen 89 kor. 20 fillér, mit köszönettel vettem és a takarékpénztárban gyümölcsözőleg helyeztem el. Debrecen, 1903. május 12. *S. Szabó József*.

— **Kegyes adományok a Gégényben (Szabolcs-megye) építendő új ev. ref. templomra:** Nagypacai ref. egyház (Szilágym.) 4 k. 50 f. Szászvárosi ref. egyház (Hunyadm.) 5 k. Kackói ref. egyház (Szolnokdó-bokam.) 2 k. Szombathy Kálmán miskolci tanár gyűjtése: Eötvös Lajos 1 k. Mayer József 40 f. Barna Antal 1 k. Szombathy Kálmán 2 k. Molnár Gyula 40 f. Miskolci magyar asztaltársaság 60 f. Tóth Pál 2 k. Összesen: 7 k. 40 f. Zalatnai ref. egyházból gyűlt adomány: Földesy István 40 f. Nagy Lajos 40 f. Farkas Dániel 20 f. Petrik József 20 f. Molnár Károly 1 k. Ajtay Gyula 50 f. Vass Gyula 40 f. Vass Mózes 1 k. Vass János 40 f. Összesen: 4 k. 50 f. Tordincei ref. egyház adománya 4 k. Kiss Péter benei lelkész adománya 1 k. Mezősasi ref. egyház adománya 5 k. Berceli hitelszövetkezet adománya 2 k. Kopasz Sándor törökszentmiklósi tanító 1 k. Szarvasi ág. ev. egyház 4 k. Pilismaróti ref. egyház (Esztergom m.) 1 k. Nádudvari ref. egyház 6 k. Szeghalmi ref. egyház (Békés m.) 8 k. Mikecz Pál Kemece (Szabolcs m.) 26 k. Gyulavári ref. egyház (Békés m.) 10 k. Rimaszombati ref. egyház (Gömör m.) 5 k. Győri ág. ev. egyház 10 k. özv. Koczogh Jánosné (Balkány, Szabolcs m.) 4 k. Göncz-ruszkai ref. egyház 1 k. Szatmári ref. egyház 4 k. Kótaji hitel-szövetkezet (Szabolcs m.) 3 k. Bálint András Nyiregyháza (Szabolcs m.) 10 k. Rácz Gyula N.-halászi ref. lelkész gyűjtő ivén: Rácz Gyula 2 k. id. Hideg István 20 f. ifj. Láda Ferencz 10 f. Elek Kálmán 40 f. Összesen 2 k. 70 f. Pátróhai ref. egyházból gyűjtés 90 k. 70 f. (Szabolcs m.) Moóri önszegélyző népbank (Pest m.) 2 k. Kollonay Dániel ref. tanító Pátróha (Szabolcs m.) 2 k. Kántor József ref. tanító Pátróha 1 k. Moravék Gusztáv főjegyző Dombrád. (Szabolcs m.) gyűjtő ivén: Moravék Gusztáv 4 k. Novák Péter 1 k. Kürthy Ferencz 1 k. Dombrád község 10 k. Veress Sándor 1 k. Révész János 1 k. összesen 18 k. Szepesi takarékpénztár Lőcse, 5 k. Papp László Dombrád 1 k. Szulyovszky Pompejus Dombrád 2 k. Henffel Lajos Nyiregyháza 3 k. Kerekes Juliska Nyiregyháza 2 k. Márton András Dombrád 5 k. Planka István Gégény 10 k. Balla János Dombrád 2 k. Kutassy József Dombrád 2 k. Czigándi ref. egyház, Zemplénmegye 10 k. Összes adomány, a már eddig nyugtáztakkal 2945 k. 32 f. Fogadják a kegyes adakozók, egyházunk nevében, őszinte és hálás köszönetünket. *Vas Mihály* ev. ref. lelkész, *Mezősy Gusztáv* ev. ref. főgondnok.

Tartalomjegyzék: Az áldozócsatörtéki felhő. * * * — Törvénytervezetünk. Sinka Lajos — A socialisták és a ref. lelkészi kar. dr. Márk Ferencz. — Vissza-mlékezés. Láncey József. — T a n ü g y: A protestáns tanítóképzés színvonalai. Baresa János. — K ö z é l e t ü n k: Kérő szöveg. Darabanth Gusztáv. — Irodalom. — K ü l f ö l d: Francia egyházi szemle. Baresa János. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályásati hirdetés

a hajdunánási államilag segélyezett ev. ref. főgymnasiumban üresedésbe jött egy rendes tanári állásra.

Pályázhatnak a történelem és latin nyelvből, esetleg a történelem és magyar nyelvből középiskolai oklevéllel bíró ev. ref. vallásu tanárok, vagy tanárjelöltek.

A rendes tanárok fizetése 2400 korona törzsfizetés, a mely 3600 koronáig emelkedhetik és 480 korona lakáspénz a főgymnasium pénztárából évnegyedes részletekben előre kiszolgáltatva és 5 ízben 200—200 korona ötödéves korpótlék. A korpótlékba a másutt 10 éven belül rendes tanári minőségben eltöltött idő is beszámíttatik.

Az állandósítás e tanszéken egy évi sikeres működés után történhetik, de e tekintetben a jogot az iskolai előjáróság tartja fenn magának.

Nyugdíjigény az 1894-ik évi XXVII. törv.-c. értelmében.

Ha a kijelölt szakokból okleveles és egyébként is alkalmas tanférriak nem jelentkeznek, nem okleveles egyének pályázati kérvényei is figyelembe vétetnek s az eként megválasztott helyettes tanárnak havonként előrefizetendő 1800 korona évi fizetése leend. Ha azonban időközben oklevelet szerez, annak bemutatásától kezdve a rendes tanári illetmények élvezetébe lép.

Kellőleg felszerelt t. i. születési, a képesítést, eddigi tanári szolgálat, hadkötelezettségi viszonyt és egészségi állapotot igazoló okmányokkal ellátott, a hajdunánási ev. ref. egyháztanácsához intézett kérvények f. évi június 10-ig alulírott lelkészelnökhöz nyújtandók be.

A megválasztott állását folyó évi augusztus hó 29-ig tartozik elfoglalni.

Hajdunánás, 1903. május hó 12-én.

Kállay Imre,
főgondnok.

Benkő Lajos,
ev. ref. lelkészelnök.

Pályázat két tanári állásra.

A hódmező-vásárhelyi, állami segélyben részesülő ev. reform. főgymnasiumban két *rendes*, esetleg *helyettes* tanári állásra pályázat hirdettetik, u. m.

1. egy *latin* és *görög* nyelvi és irodalmi,
2. egy *természettani* és *mennyiségtani* tanszakra.

A megválasztott tanárok e megjelölt tanszakok mellett kötelesek esetleg az illető tanszakkal rokon, más tantárgyakat is tanítani. Ha rendes tanár választatik meg: egy évi sikeres működés után állandósíttatik.

A rendes tanár javadalmazása: 2400 korona törzsfizetés; 500 korona lakbér és 200 korona öt ízben emelkedhető ötödéves pótlék, évnegyedes részletekben előre kiszolgáltatva. Meg-

jegyezzük, hogy tanintézetünkben van négy 2800. és szintén négy 3200 korona törzsfizetéssel járadalmazott állás, a melyekre az előléptetés alkalom adtával történik.

Ha helyettes tanár választatik meg: évi dija 1600 korona törzsfizetés és 200 korona lakbér, szintén évnegyedes részletekben előre kiadva.

Csak ev. reform. vallásuak pályázhatnak.

A megválasztott rendes tanárok az országos tanári nyugdíjintézetnek jogos és kötelezett tagjai.

A pályázók életkorukra, vallásukra, képesítésükre, egészségi állapotukra és hadi kötelezettségükre vonatkozó okleveleiket és igazolványukat a f. évi június 5-ig alólirotthoz küldjék be.

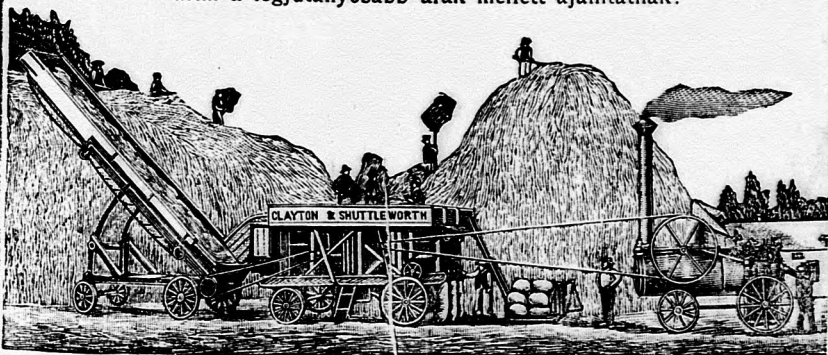
A megválasztottak hivatalukat a f. évi szept. 1-én kötelesek elfoglalni.

Hódmező-vásárhelyen 1903. május 4-én.

Pap Imre,
lelkész-elnök.

Clayton & Shuttleworth

mezőgazdasági gépgyárosok Budapest Váci-körút 63. sz.
által a legjutányosabb árak mellett ajánlatnak:

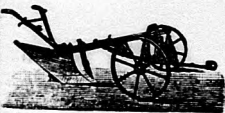
Locomobil és gözcséplőgép-készletek 2 1/2 egész 12 lóerőig, szalmakazalozók, továbbá járgány-cséplőgépek, lóhere-cséplők, tisztító-rosták, konkolyozók, kaszáló- és aratógépek, szénagyűjtők, boronák.

„Columbia-Drill“

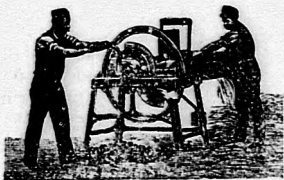
legjobb sorvetőgépek, szecsavágók, répvágók, kukoricza-morzsolók, daráló, örlő-malmok, egyetemes aczél-ekék,

2- és 3-vasu ekék és minden egyéb gazdasági gépek.

Részletes árjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

Lincolni törzsgyárunk a világ legnagyobb locomobil- és cséplőgép-gyára.

Képviselet és bizományi raktár:
BÉSZLER és DÁVID uraknál Debreczen.

NOVOTNY ANTAL

harangöntőde
és vasharanglábgyár
Temesvár—Gyárvaros.

ÖNTÖTTE
NOVOTNY ANTAL
TEMESVÁROTT
1546 SZ.

szabadalmazott átlukasztott harangjait,

melyek felső részükön a hegedüéhez hasonló S alaku nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok, mint a régi modorúak. Ily szerkezetű 327 kgos harang hangban egyenlő 408 kgos régi modoru haranggal. Ajánl továbbá forgatható vertvas-koronákat, régi harangok ilyenekkel való újraszerezését és vertvas-haranglábakat. 300 kgr. aluli harangok raktáron vannak. — Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896. orsz. kiállításon milleniumi nagy éremmel kitüntetve.

Fontos háztartási cikk!

KÓKUSZ-ZSIR

használható főzésnél és sütésnél vaj, ludzsir vagy disznózsir helyett. A kókusz-zsir teljesen szagtalan, használatban szapor, kellemes, egészséges, cukor- és gyomor-bajosoknak is ajánlható. Egy öt kilós postadoboz ára bárhova utánvétellel bérmentve küldve 8 korona, nagyobb rendelmenynél megfelelően olcsóbb.

Megrendelési cím:

Klein Regina,

Tolcsva.

A tavaszi idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

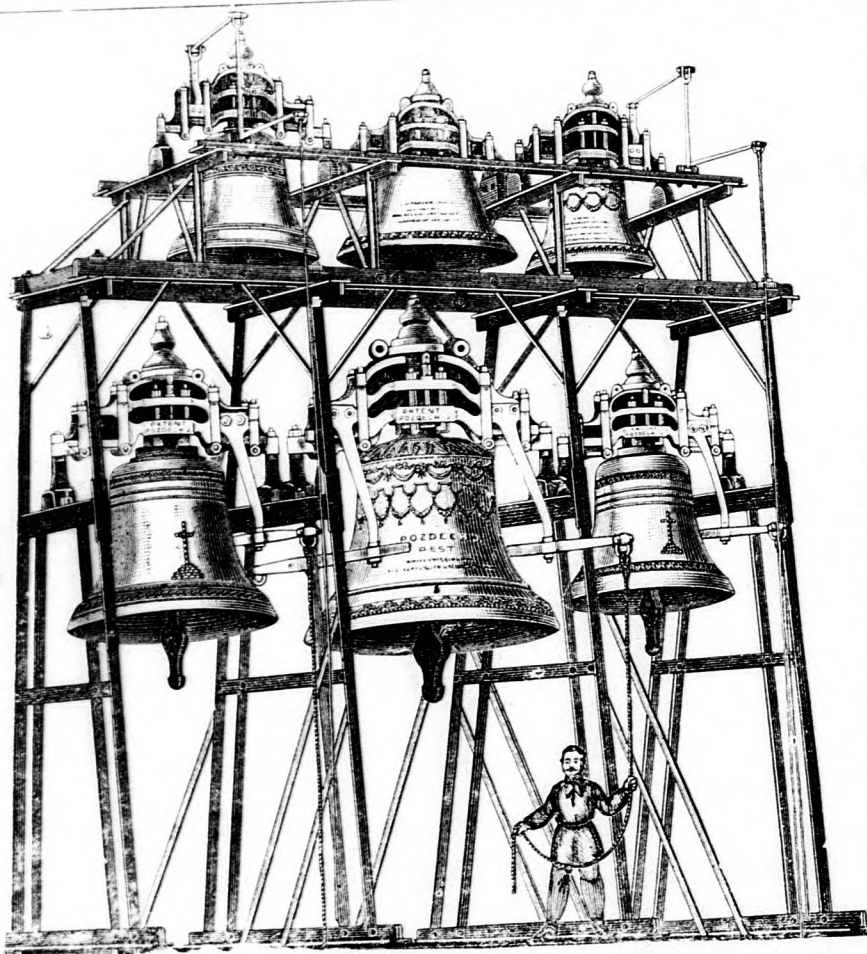
cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.

Nancy városába (Franciaország) általunk szállított harangok.

POZDECH JÓZSEF UTÓDA

(Alapított 1847-ben.)

THURY JÁNOS ÉS FIA

első magyar gőzerőre berendezett lópatkó,
fuvógyára, harang- és ércöntője, szabadalmazott
harangfelszerelése és nagy szerkövácssága
BUDAPEST, VI., Lehel-utca 8. szám, saját házában.

Elvállal minden nagyságú harangöntést és oly új modorú harangfelszerelést, hogy a harangok használata a koronában való fordítás által tizenkétszer helyesre lehet legyen s így az idővel bekövetkezendő kikopás következtében a harang a megpedestől megóvtaik, hogy a harang húzásához a régi rendszer ellenében negyedrészt erő kívánatik s így egy ember maga egyszerre több harangot is húzhat.

Készít a gyár vertvas harangállványt is, mely a tornyot a rázkódtatástól teljesen megóvja s tűz esetén a harangokat megvédi és új rendszere szerint régi harangok új modorú felszerelését is elvállalja, valamint meglévő harangokhoz új, összhangzatban álló harangokat önt.

Régi harangokat készpénz gyanánt elfogad s az árakat úgy az öntésekért, valamint az állványokért a legutányosabban szabja és fizetési feltételeket is enged, kívánatra pedig bérmentesen küld árjegyzékeket.

Nagyobb harang öntetett és felszerelt az általunk feltalált új rendszer szerint, 1500, vas állvány pedig 600 darab, amelyekből a következő helységek részére szállítottunk Hajdu- és Biharvármegyék területén u. m.: Hajdu-Nánás, Hajdu-Dorog, Hajdu-Böszörmény, Hajdu-Hadház, Hajdu-Szoboszló, Balmazújváros, Püspök-Ladány, Nádudvar Debreczen, Mike-Pécs, Derecske, Bagamér, Bánd, N.-Vár, N.-Szalonta, N.-Bajom, N.-Léta, N.-Szántó, Berettyó-Ujfalu, Szakál, Ér-Diószeg, Ér-Endréd, Ér-Mihályfalva, Ér-Hatvan, Bihar-Püspöki, Kis-Marja, Mező-Keresztes, Csermő, Füzes-Gyarmat, Mező-Gyán, Mező-Kövesd, Pocsaj, Gálos Petri, Tisza-Valk, Tisza-Lucz, Árpád, Erdő-Gyarak, Hosszu-Pálvi Bihar-Diószeg- Fekete-Bátor, Kaba stb.